

**VIŠJA STROKOVNA ŠOLA ACADEMIA,
MARIBOR**

DIPLOMSKO DELO

**Vpliv gospodarske krize na oblike varčevanja in
zadolževanja fizičnih oseb**

Kandidatka: Vidka Petek

Študentka študija ob delu

Številka indeksa: 11190122546

Program: komercialist

Mentor: dr. Vlasta Črčinovič Krofič

Dornava, avgust 2010

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKE NALOGE

Podpisana Vidka Petek, št. indeksa 11190122546, izjavljam, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom **Vpliv gospodarske krize na oblike varčevanja in zadolževanja fizičnih oseb**, ki sem jo napisala pod mentorstvom **dr. Vlaste Črčinovič Krofič**.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predložena diplomska naloga izključno rezultat mojega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženi nalogi, navedena oz. citirana skladno s pravili Višje strokovne šole Academia;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del oz. misli, kot moje lastne – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah; UL št. 16/2007; (v nadaljevanju ZASP), prekršek pa podleže tudi ukrepom VSŠ Academia skladno z njenimi pravili;
- skladno z 32. členom ZASP dovoljujem VSŠ Academia objavo diplomske naloge na spletnem portalu šole.

Dornava, avgust 2010

Podpis študenta:

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila Višji strokovni šoli Academia Maribor, ki mi je omogočila pridobiti nova znanja in spoznati veliko novih ljudi. Nadalje gre zahvala mentorici dr. Vlasti Črčinovič Krofič za pomoč in vodenje pri pripravi in pisanju diplomske naloge. Zahvala tudi Aleksandri Braček, za lektoriranje diplomske naloge.

Največja zahvala gre moji družini, ki mi ves čas študija stala ob strani in mi na kakršen koli način pomagala.

Hvala vsem!

POVZETEK

Poleti 2007 so pričeli ameriški, evropski in azijski delniški indeksi izgubljati vrednost. Šlo je za pojav, ki ga mnogi imenujejo »pok balona«. Na trgu drugorazrednih hipotekarnih kreditov v ZDA je izbruhnila kriza, ki je zaradi velike medsebojne povezanosti finančnih trgov razširila v svetovno finančno in gospodarsko krizo. Prizadete so številne panoge, tako na svetu ni večjega gospodarskega sistema, ki zaradi krize ne bil priseljen zmanjšati pričakovanj glede rasti. Posledice gospodarske krize so zajele tako gospodarstvo, realni sektor ter posledično tudi prebivalstvo.

Namen diplomske naloge je predstaviti vplive trenutne gospodarske krize na varčevanje in zadolževanje prebivalstva, z vsemi pastmi na obeh področjih. Vsak posameznik si želi zagotoviti večjo finančno varnost za negotovo prihodnost, srečuje pa se predvsem s prekomerno zadolženostjo, s slabšo likvidnostjo, ter s tveganji pri razpolaganju z osebnim premoženjem.

V prvih poglavjih smo predstavili gospodarsko krizo in njene vplive na gospodarstvo in posameznika, ter ponudbe in oblike možnega varčevanja in zadolževanja fizičnih oseb.

Naslednja poglavja smo namenili raziskovalnemu delu, ter na osnovi anketnega vprašalnika potrdili hipoteze diplomske naloge. Gospodarska kriza pogojuje manjše prihranke prebivalstva, ki jih posameznik na osnovi zaupanja in manjšega tveganja nalaga predvsem v finančne institucije. Zaradi manjših prihodkov so se fizične osebe primorane v večjem obsegu zadolževati, tako je kljub ostrejšim pogojem kreditiranja evidentna rast zadolževanja. Posamezniki se srečujejo s prekomerno zadolženostjo, ter s težavami pri obvladovanju najetega dolga.

Ključne besede: finančna in gospodarska kriza, varčevanje, prihranki, naložbe, zadolževanje, kredit, kreditno tveganje, prezadolženost

ABSTRACT

In the summer of 2007, stock indexes have started losing their values in America, Europe and Asia. This phenomenon was commonly known as the »bubble pop«. On the market of secondary mortgage loans in the U.S.A., a crisis burst out and it expanded to a global financial and economic crisis because of great connections between financial markets. This affected numerous industries, so that there isn't a single greater economic system in the world that has not been forced to lower the expectations about the economic growth. The consequences of the economic crisis reached the economy, the real sector and consequently also the population.

The purpose of this diploma work is to present the impact of the current economic crisis on population's saving and borrowing, including all the traps in both areas. Every individual wants a bigger financial security for the uncertain future, yet all that can be achieved is heavy indebtedness, lack of liquidity and risks in managing personal assets.

In the first chapters, we presented the economic crisis, its impact on the economy and the individual and the offers and forms of possible saving and borrowing for natural persons.

The next chapters are dedicated to research work and confirmation of the thesis of this diploma work on the basis of a questionnaire. Economic crisis means less income for the population. The income is then transferred mostly to financial institutions on the basis of trust and less risk. Having less income, natural persons become more indebted, so that there is an evident growth of indebtedness, despite stricter loan conditions. Individuals have problems controlling the loan and are too indebted.

Key words: financial and economic crisis, saving, savings, investments, indebtedness, credit, credit risk, over-indebtedness

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	8
1.1 OPREDELITEV OBRAVNAVANE ZADEVE	8
1.2 NAMEN, CILJI IN OSNOVNE TRDITVE DIPLOMSKEGA DELA	8
1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE	9
1.4 PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA	9
2 DEFINICIJA IN PREDSTAVITEV GOSPODARSKO – FINANČNE KRIZE.....	11
2.1 DEFINICIJA GOSPODARSKE KRIZE	11
2.2 ZAČETKI GOSPODARSKE KRIZE V SVETU	13
2.3 OSNOVNI POKAZATELJI GOSPODARSKE KRIZE	14
2.4 ODRAZ GOSPODARSKE IN FINANČNE KRIZE V GOSPODARSTVU	16
2.5 VPLIV GOSPODARSKE KRIZE IN RECESIJE NA PREBIVALSTVO – FIZIČNE OSEBE	16
3 MOŽNE OBLIKE VARČEVANJA IN ZADOLŽEVANJA FIZIČNIH OSEB.....	18
3.1 NALOŽBE Z VIDIKA STOPNJE TVEGANJA	18
3.2 MOŽNE OBLIKE ZADOLŽEVANJA FIZIČNIH OSEB	22
3.3 KREDITNO TVEGANJE IN OBVLADOVANJE DOLGA V ČASU GOSPODARSKE KRIZE	24
4 RAZISKAVA.....	28
4.1 UVOD V RAZISKAVO	28
4.2 TABELA S PODATKI – GRAFIČNI PRIKAZ IN UGOTOVITVE	28
5 RAZISKAVA: ANKETNI VPRAŠALNIK.....	33
5.1 IZDELAVA VPRAŠALNIKA	33
5.2 IZVEDBA ANKETIRANJA	33
5.3 ANALIZA IN OBDELAVA PODATKOV TER PRIKAZ REZULTATOV	33
6 ZAKLJUČNA MISEL IN KRITIČEN POGLED.....	45
7 VIRI IN LITERATURA	47

KAZALO GRAFOV

GRAF 1: PRIMERJAVA OBRESTI.....	29
GRAF 2: OBSEG NOVO ODOBRENIH KREDITOV FIZIČNIM OSEBAM	30
GRAF 3: VIŠINA OBRESTNIH MER ZA PREJETE VLOGE PREBIVALSTVA	31
GRAF 4: NOVE VLOGE FIZIČNIH OSEB V MIO EUR.....	32
GRAF 5: KAKO MOČNO OBČUTITE GOSPODARSKO KRIZO NA SLEDEČIH PODROČJIH?.....	33
GRAF 6: KDAJ SO BILI VAŠI MESEČNI PRIHRANKI V GOSPODINSTVU VEČJI?	34
GRAF 7: ZMANJŠANJE PRIHRANKOV.....	34
GRAF 8: NAMEN VARČEVANJA	35
GRAF 9: KAM BI USMERILI SOVJE PRIHRANKE?	36
GRAF 10: SEZNANJENOST S PONUDBO IN OBLIKAMI VARČEVANJA	36
GRAF 11: POZNAVANJE ŽIVLJENJSKEGA ZAVAROVANJA IN TRGOVANJA Z VREDNOSTNIMI PAPIRJI.....	37
GRAF 12: VPLIV NA ODLOČITVE O VARČEVANJU.....	38
GRAF 13: DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA ODLOČITEV O VARČEVANJU V ČASU RECESIJE	38
GRAF 14: SO VAM POZNANE PONUDBE IN MOŽNE OBLIKE ZADOLŽEVANJA FIZIČNIH OSEB?	39
GRAF 15: ALI JE PORAST KREDITOV POSLEDICA FINANČNE KRIZE?	40
GRAF 16: ZA KAKŠEN NAMEN IN ROČNOST SE NAJEMAJO POSOJILA	40
GRAF 17: ALI REDNO ODPLAČUJETE NAJETO POSOJILO?	41
GRAF 18: OSTREJŠI POGOJI KREDITIRANJA?.....	42
GRAF 19: SPOL ANKETIRANCEV	42
GRAF 20: STAROST ANKETIRANCEV	43
GRAF 21: IZOBRAZBA ANKETIRANCEV.....	43

KAZALO TABEL

TABELA 1: GLAVNE SKUPINE FIN. NALOŽB IN NJIHOVA PRIMERNOST PRI VARČEVANJU ZA DOSEGANJE RAZLIČNIH FINANČNIH CILJEV	20
TABELA 2: NAJPOGOSTEJŠE VRSTE KREDITOV ZA FIZIČNE OSEBE	24
TABELA 3: PRIMERJAVA OBRESTNIH MER ZA DANA POSOJILA PREBIVALSTVU ZA MESEC DEC. V LETIH 2006 DO 2009..	28
TABELA 4: PRIMERJAVA OBSEGA NOVO ODOBRENIH KREDITOV PREBIVALSTVU V LETIH OD 2006 DO 2009	29
TABELA 5: PRIMERJAVA OBRESTNIH MER ZA VLOGE PREBIVALSTVA ZA MESEC DECEMBER V LETIH 2006 DO 2009	30
TABELA 6: PODATKI O OBSEGU PREJETIH VLOG PREBIVALSTVA ZA MESEC DEC. V LETIH 2006 DO 2009 V MIO EUR....	31

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavane zadeve

Nepremičninska kriza v ZDA, ki je prve znake kazala že leta 2007, se je razvila v globalno finančno krizo, ki pogojuje gospodarsko in finančno krizo po vsem svetu. Tako se bogate države soočajo z najbolj globoko krizo in recesijo po letu 1929 - 1933. Finančna kriza je zajela tako gospodarstvo, kakor prebivalstvo. Slednje se sooča s prekomerno zadolženostjo, slabšo likvidnostjo, ter na drugi strani tudi s tveganji pri razpolaganju z osebnim premoženjem.

Vsak posameznik si zato želi zagotoviti predvsem večjo finančno varnost, ki temelji na stalnem varčevanju in premišljenem investiranju. Finančni sistemi ponujajo fizičnim osebam različne možnosti naložb na finančnem trgu. Za naložbenike sta najpomembnejša trg kapitala in trg denarja. Odločitve posameznika o vrsti naložbe, so v soodvisnosti s tveganjem, donosom in likvidnostjo.

Beseda kredit pomeni materialna sredstva, ki jih da upnik dolžniku, z obveznostjo kasnejše vrnitve. Zadolževanje oz. najemanje kreditov, postaja življenjska stalnica večjega dela prebivalstva, saj omogoča uravnavanje likvidnosti osebnih financ. Posojila dvigujejo življenjsko raven, vendar pod pogojem, da se ljudje zadolžujejo odgovorno, predvsem s poudarkom na obvladovanju dolga.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve diplomskega dela

Namen diplomske naloge je bralcu predstaviti vpliv gospodarske krize na varčevanje in zadolževanje prebivalstva. Med samim delom se bomo osredotočili na prikaz različnih oblik, možnosti, namenov in načinov investiranja in kreditiranja fizičnih oseb. Cilj diplomskega dela je raziskati, ali je finančna kriza pospešila varčevanje ali zadolževanje prebivalstva. Raziskava bo zajela tudi vprašanje, ali so banke z jamstvom države za bančne vloge, pridobile nove varčevalce in njihovo zaupanje.

Dejstvo je, da je gospodarsko – finančna kriza zajela tako gospodarski sektor, kakor tudi prebivalstvo, oboji pa sredstva potrebujejo, ter se srečujejo z viški le teh.

Osnovne trditve – hipoteze, zastavljene v nalogi, so:

- V času gospodarske krize so prihranki fizičnih oseb manjši, zato manj sredstev namenjajo varčevanju.
- Odločitev fizične osebe za obliko varčevanja temelji na zaupanju in varnosti naložbe, medtem ko je donos manj pomembna kategorija pri odločitvi.
- Povpraševanje po kreditih je zaradi nastale gospodarske krize večje, prebivalstvo se zadolžuje za osnovne potrošne dobrine, ter za daljšo dobo vračila.

1.3 Predpostavke in omejitve

Zaradi izjemno velike ponudbe bank za varčevanje in kreditiranje fizičnih oseb, se bomo pri pisanju diplomske naloge omejili predvsem na javno dostopne statistične podatke o varčevanju in zadolževanju fizičnih oseb.

Dostopni podatki niso dovolj za kvalitetno opravljeno analizo vpliva gospodarske krize na odločitve prebivalstva o varčevanju in zadolževanju, zato bomo izvedli anketo v obliki vprašalnika na navedeno tematiko.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

V analitičnem delu bomo s podatki, ki so dostopni na spletnih straneh, ter s pomočjo pisnega gradiva in analize ponudb bank, pripravili primerjalno tabelo o razmerju donosa med vlaganjem sredstev na banke, oziroma skupne efektivne obrestne mere pri najemanju kreditov pred in po gospodarski krizi. Pri oblikovanju primerjave med navedenim, bomo upoštevali še podatke o tečajih vrednostnih papirjev na borzah in vrednost nepremičnin kot protiutež odločitvam fizičnih oseb za varčevanje pri bankah.

Osnovne ugotovitve se bodo nanašale na vpliv gospodarske krize na odločitve prebivalstva za naložbe, ki so varne in zajemajo nizko stopnjo tveganja (varčevanje pri bankah), ali še vedno prevladuje izziv večjega donosa in s tem posledično tudi tveganja. Na drugi strani raste obseg danih posojil prebivalstvu, banke zaradi finančne krize zaostrujejo pogoje najema le teh, zato se poraja vprašanje ali je kriza pospešila ali omejila zadolževanje.

Prav tako bo izvedena anketa med naključno izbranimi 100 anketiranimi fizičnimi osebami, s pomočjo katere bomo pridobili podatke o vplivu gospodarske krize na varčevanje in kreditiranja prebivalstva. Anketa bo izvedena s pomočjo vprašalnika, ki obsega 17 vprašanj. Rezultate ankete bomo obdelali in jih prikazali v obliki tabel in grafov.

2 DEFINICIJA IN PREDSTAVITEV GOSPODARSKO – FINANČNE KRIZE

2.1 Definicija gospodarske krize

Kriza je beseda, ki se uporablja že od začetka nastanka civilizacije. Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika, je KRIZA stanje v gospodarstvu, ko se ugodne razmere za razvoj začnejo hitro slabšati. Pojem kriza se povezuje že s Karlom Marxom in njegovo analizo delovanja kapitalističnega gospodarstva: pomeni razmere, v katerih sta reprodukcija in ekspanzija kapitala ovirani. Nanaša se lahko na eno samo panogo, na več panog, na narodno gospodarstvo v celoti ali na več narodnih gospodarstev.

Kriz je veliko vrst, nekatere so bolj izrazite, množične in svetovne, druge šibkejše in lokalnega pomena. V pojmu gospodarske krize se namreč skrivajo družbene motnje, nezadovoljstvo, nezaupanje, strah in tragedije. Za te pojave je potrebno razlikovati njihove psihološke osnove, materialna dejstva, vzroke in posledice. Poglavitni psihični elementi so zaupanje in nezaupanje v obstoječi sistem, spodobnost in nesposobnost vladajoče družbe in posameznikov. Materialni elementi pa so proizvodnja in njena poraba, ter ponudba in povpraševanje. V zadnjem času je ves svet zajela aktualna ekonomska oziroma gospodarska kriza, ki še ni dobila svojega epiloga.

Poslovni cikel (business cycle) lahko opredelimo, kot periodična nihanja v gospodarski aktivnosti. Nihanja merimo z odstopanji rasti dejanskega realnega bruto domačega proizvoda (BDP) od trenutne vrednosti, ki je določena, dolgoročno s teorijo rasti in razvoja. Znotraj tega dolgoročnega roka gospodarska aktivnost niha med štirimi fazami: fazo dna, fazo prosperitete oz. oživljanja, fazo vrha in fazo recesije (upadanja).

»Fazi gospodarskega razcveta pravimo BOOM, ki se po dosegu vrha preobrne v krizo, nato v recesijo in na eni točki doseže dno. Po tem se začne obdobje oživljanja gospodarstva, ki se nadalje vzpenja do novega vrha, ter čez čas ponovno pade do novega dna. Padanja gospodarske dejavnosti so lahko večja in dolgotrajnejša, spremljajo jih tudi negativna gibanja drugih kazalcev, takšno stanje imenujemo gospodarska recesija.« (Lah, 2005, 211).

Poznamo različne teorije nastanka gospodarsko ekonomskih kriz (Haberler, 2001, 348):

Monetarna teorija gospodarskega cikla: cikle pojasnjuje na podlagi gibanja količine denarja v obtoku. V času prosperitete se količina denarnih transakcij poveča, v recesiji se le ta zmanjša. Ko se povpraševanje po blagu v denarni enoti poveča oziroma narašča, postane gospodarska aktivnost živahnejša in nasprotno, ko se povpraševanje v denarnih enotah zmanjša, se aktivnost zniža.

Teorija hiperakumulacije in čezmernih investicij: v center gospodarske aktivnosti postavlja ekspanzijo dejavnosti, ki producirajo kapitalne dobrine. Po navedeni teoriji, gre realni vzrok za krizo iskati v neusklajenosti produkcije kapitalnih in potrošnih dobrin, tako vlada prepričanje, da kriza občutno bolj prizadene tiste dejavnosti, ki producirajo kapitalne dobrine.

Teorija premajhne potrošnje: glavni vzroki krize se nahaja predvsem v premajhnem denarnem dohodku ali izdatkih, ter v prevelikem varčevanju. Kriza lahko nastopi tudi zaradi premajhnega povpraševanja potrošnikov. Ravnotežje bi se lahko vzpostavilo s povečanjem plač in znižanjem dobičkov.

Psihološka teorija: temelji na tipičnih »psiholoških reakcijah« prebivalstva, kot so predvidevanja in pričakovanja, oboja pa so povezana z negotovostjo. Tako so ljudje bolj optimistični v času prosperitete, ko bolj pogumno in svobodno nalagajo kapital, ter bolj pesimistični v času recesije, ko s svoj kapital preudarno in zadržano nalagajo.

Keynesianska razlaga ekonomske krize: temelji na nerazumnem zmanjšanju potrošnje, ki se nanaša tako na osebno porabo, kakor tudi na investicije. Premajhna poraba naj bi podjetja vodila k nižjim profitnim stopnjam, ki posledično vodijo do nižje ekonomske in gospodarske aktivnosti.

Politična teorija: po navedeni teoriji vplive na gospodarsko krizo najdemo predvsem v povezavi med gospodarskimi in volilnimi cikli (vplivna moč vodilnih politikov).

Okvirno se teorije ločijo predvsem po tem, ali pripisujejo vzrok za krizo eksternim dejavnikom (okolje), ali internim dejavnikom (oseba). Običajno, nobena kriza ni enkratni pojav, temveč je posledica protislovij in nesorazmerij v gibanju gospodarskih, ekonomskih in drugih tokov.

2.2 Začetki gospodarske krize v svetu

Zgodovina je zaradi zakonitosti tržnega gospodarstva, zabeležila že veliko kriz oziroma recesij. Najbolj znana je kriza iz tridesetih let 20. stoletja, kasneje so se zvrstile npr. še svetovna recesija leta 1982, zlom delniških trgov leta 1987, mehiška kriza v letih 1994 – 1995, japonska kriza po letu 1989, ter azijske krize od leta 1997 naprej.

Največja svetovno gospodarska kriza se je pričela z nenadnim zlomom Newyorške borze, 29. oktobra 1929, povzročil ga je splet gospodarskih dejavnikov v zgodnjem 20. stoletju. To je bila najhujša in najobsežnejša recesija v 20. stoletju, ki jo zgodovinarji še vedno uporabljajo kot zgled za to, kako drastično lahko pade svetovna ekonomija. Posledice so občutile praktično vse države po svetu, obseg mednarodne trgovine se je zmanjšal na polovico, prav tako so se zmanjšali osebni dohodki, dobički in prihodki od davkov.

Trenutna aktualna gospodarska kriza, ima korenine v poku »balona« nepremičninskih trgov, predvsem v Združenih državah Amerike, saj so cene nepremičnin strmo narasle. Glavni razlog rasti cen nepremičnin, je iskati v enormnem povpraševanju po nepremičninah, ter bančni ponudbi ugodnih kreditov. Pojavila se je ponudba »poceni« denarja, ki so ga banke plasirale predvsem v drugo-razredne hipotekarne kredite, z nizko obrestno mero, ter posledično tudi nizkimi anuitetami. To z drugimi besedami pomeni, da je povprečna fizična oseba s povprečnimi dohodki, lahko najela rekordno visok hipotekarni kredit, brez lastne udeležbe. Ker so cene nepremičnin vse od velike gospodarske krize v tridesetih letih, neprestano rasle, je veljal občutek, da gre za izjemno varno naložbo. Zaradi velikega povpraševanja po nepremičninah, je prišlo do razcveta v gradbeništvu in sorodnih panogah gospodarstva. Dobički so bili visoki, podjetja so ustvarila nova delovna mesta, ter tako prispevala k povečani gospodarski rasti. Na drugi strani je obseg zadolženosti gospodinjstev strmo narasel, zaradi dobičkonosnosti stanovanjske gradnje se je počasi ustvarila presežna ponudba nepremičnin. Ravno dejstvo presežne ponudbe nepremičnin, je povzročilo konec rasti vrednosti nepremičnin, ter prvi padec le teh v juliju 2007 (Rant, 2008, 55-68).

S padcem vrednosti nepremičnin in prenehanjem odplačevanja hipotekarnih kreditov, je padla tudi vrednost izvedenih finančnih instrumentov. Banke, ki so finančne instrumente kupovale, so pričele poslovati z negativnimi rezultati, hkrati zaradi visokega tveganja, niso uspele pridobiti svežega kapitala. Banke so si lahko sposojale denar le še pri Centralni banki in državi, tako da so tudi podjetja in posamezniki ostajali brez kreditov, ter nujno potrebnih

sredstev za njihovo delovanje in potrošnjo. Posledično se je zmanjšala gospodarska aktivnost, ki ji je sledila brezposelnost, stečaji, padec vrednostnih papirjev in porast javnega in osebnega dolga.

2.3 Osnovni pokazatelji gospodarske krize

Ameriška finančna in gospodarska kriza, ki se je razširila po vsem svetu, nam dokazuje, kako hitro lahko tudi velika svetovna gospodarstva zaidejo v krizo. Nobelovec Paul Krugman je pred časom zapisal, da zelo obžaluje, da sedanje finančne in gospodarske krize ni znal napovedati. V podobni zadregi so tudi ekonomisti po vsem svetu. Skupno razmišljanje teče v smeri, da bi morali vedeti da kriza prihaja, saj so vsi znaki kazali v to smer, od »balona« na nepremičninskem trgu, na glavnih nacionalnih borzah, do enormnega zadolževanja in podobno. Gospodarsko recesijo, ki je bila v letu 2007 že na vidiku, finančna kriza le še pogloblja in podaljšuje njeno trajanje. Realistične napovedi po različnih svetovnih virih označujejo današnjo aktualno gospodarsko krizo, kot najtežjo po veliki depresiji v tridesetih letih prejšnjega stoletja (<http://razgledi.net/2009/09/24/je-bilo-sedanjo-krizo-mogoce-napovedati/>, 1. 12. 2009).

Dejstvo, da na nihanje gospodarskih ciklov vpliva mnogo vzrokov, ki zajemajo skoraj vse dele ekonomije, pojasnjuje, da praviloma vplivov na njihovo gibanje, ni možno pojasniti samo z enim dejavnikom.

Nihanja gospodarskih ciklov ne zajemajo samo razvitih držav, ampak tudi gospodarsko manj razvite. Veliko število faktorjev tako vpliva na gospodarske cikle, ki pa se lahko pojavljajo v različnih kombinacijah. Dejavnike lahko klasificiramo na aktivne in pasivne. Tako naj bil bile investicije, žetve, spremembe povpraševanja aktivni dejavniki, medtem kot so institucionalne okoliščine pasivni faktorji vpliva na nihanja v gospodarskem ciklu. Faktorje, ki vplivajo na gospodarske cikle, delimo na tiste, ki jih lahko kontroliramo in tiste katerih ne moremo obvladovati, ter faktorje, ki se pojavljajo znotraj in zunaj ekonomskega sistema. Vojne, investicije, žetve, povpraševanje glede na potrebe so primeri zunanjih vzrokov, spremembe proizvodnje, cen, povečano povpraševanje po kapitalnih dobrinah, pa so ekonomski oziroma notranji vzroki (Haberler, 2001, 15-38).

Indikatorji prihajajoče krize so predvsem umirjanje inflacije, manjša mednarodna menjava, padec cen surovin, padec indeksa cen transporta, zmanjšanje stanovanjske gradnje, padec prodaje avtomobilov itd.. Po Štiblarju (2008, 105-106) so znaki krize naslednji:

- počasnejša gospodarska rast (recesija v razvitih državah, ter nižja rast v nerazvitih državah),
- počasnejša rast svetovne trgovine,
- padec cen surovin,
- posojilna suša (»crunch«) in obrnjeni tokovi kapitala (od revnih k bogatim državam),
- padec indeksa transportnih cen (baltski indeks je padel za 85%),
- padec pomoči najrevnejšim državam (bogati odnašajo svoj kapital v domače zavetje in likvidnost),
- padec indeksa potrošne klime (v ZDA in Avstraliji dosega najnižje vrednosti doslej),
- dilema, ali bo »samo-zavarovanje« držav zadoščalo (gre za velike rezerve in pozitivne plačilne bilance),
- padec prodaje avtomobilov (konec leta 2008 se je prodaja zmanjšala v povprečju za tretjino glede na enako obdobje leta 2007, največ v ZDA, znatno na Japonskem, manj v EU, posebno v Nemčiji).

Zagotovo pa je borzni trg, najbolj točen in najzanesljivejši indikator sprememb, ki nakazuje finančno in gospodarsko krizo. Glede na to, da investitorji diskontirajo prihodnost, kar pomeni, da je vrednost delnic enaka diskontirani vrednosti vseh bodočih denarnih tokov, je jasno, da tekoče borzne cene oz. vrednosti odražajo pričakovanje investitorjev o bodočnosti.

Borzni investitorji so v dolгих letih razvili zelo subtilen občutek za prihodnje spremembe v pogledu podjetniških dobičkov, zato so njihove reakcije pogosto pravilne, čeprav časovno vedno niso natančno odmerjene.

Po dosedanjih analizah, pridejo krize vsakih 8 do 10 let, ter predstavljajo regularnost razvoja gospodarstva v zadnjih 800 letnih. Običajno imajo zelo podobne vzroke oziroma indikatorje in mehanizme širjenja, vendar nas vedno presenetijo.

2.4 Odraz gospodarske in finančne krize v gospodarstvu

Kriza, ki je zamajala finančni trg v Združenih državah Amerike je sprožila padec ključnih borznih indeksov od Wall Streeta do Azije, znižala vrednost dolarja v primerjavi z evrom, s čimer je postalo blago iz evro-območja manj konkurenčno. Navedena kriza je zmanjšala tudi cene nepremičnin v ZDA, ter posledično tudi v Evropi, za katere je predvsem zaradi težjega dostopa do posojil, bilo zaznati bistveno manjše povpraševanje. Nekatere centralne banke je pripravila, da so s finančnimi injekcijami intervenirale, ter spremenile svoje cilje v zvezi s spreminjanjem temeljne obrestne mere. Tudi banke v EU so se pričele soočati z večjimi izgubami. V Evropski uniji so se znižala konjunktorna pričakovanja finančnih strokovnjakov na področju bančništva, zavarovalništva, v velikih podjetjih so se znižala naročila, ter posledično tudi zaposlovanje. Vse skupaj je vplivalo na bistveno znižanje gospodarske rasti (Štiblar, 2008, 19-23).

Gospodarska kriza je pustila svoj pečat tudi na razmerju dolar – evro, saj je v zadnjih dveh letih vrednost dolarja v primerjavi z evrom upadla. Padec vrednosti dolarja zaznamuje nekonkurenčnost evropskih proizvodov v dolarskem območju ter zunanjetrgovinski primanjkljaj v bilancah evropskih gospodarstev. Manjša konkurenčnost prinaša manjšo gospodarsko rast, s tem pa tudi manj prihodkov podjetjem ter posledično manj davkov državi. Politiki in ekonomisti pospešeno iščejo možnosti in vzvode, kako omiliti oziroma se izogniti večletni finančni krizi in gospodarski krizi.

Gospodarsko finančna kriza, se odraža predvsem na padanju borznih indeksov, cen nepremičnin, ter padcu BDP. V času krize se poveča brezposelnost, ter javni dolg. Staje krize sproža tudi politične spremembe, za pomoč lastnemu gospodarstvu je večina držav sprejela tako imenovane »ublažitvene« ukrepe.

2.5 Vpliv gospodarske krize in recesije na prebivalstvo – fizične osebe

V času gospodarske krize se je zaradi rasti cen energentov, prehrabnenih izdelkov in nekaterih storitev, ter tudi iz razloga, ker podjetja niso bila pripravljena zvišati osebnih prejemkov zaposlenih, znižala kupna moč gospodinjstev. Zaradi upada gospodarske aktivnosti se povečuje stopnja nezaposlenosti. Prejemki posameznika več ne omogočajo obvladovanja

najetih dolgov, zaradi tega grozi depresija, nezaupanje v državo, ter posledično tudi v finančne sisteme. Osnova vsakega gospodarskega cikla je posameznik, ki občuti vsako gospodarsko nihanje, ter kot potrošnik neposredno vpliva na dogajanja gospodarstvu. Z vidika potrošnika, bi lahko rekli, da vzroki gospodarskih kriz niso v gospodarstvu, ampak v potrošnikih, v gospodarstvu pa se kažejo zgolj posledice (Miš Svoljšak, 2001, Balkovec, 2000).

Po Curtinu je znanih pet korakov v razvoju gospodarske krize oziroma v upadanju zadovoljstva posameznikov in sicer:

1. Nezadovoljstvo z inflacijo: potrošniki ne morejo ohraniti svojega življenjskega standarda;
2. Rast brezposelnosti: medtem, ko nezadovoljstvo z inflacijo lahko traja dalj časa in ne pusti večjih posledic na makroekonomski ravni, strah pred izgubo službe ali dejanska izguba povzroči manjšanje izdatkov na strani potrošnika;
3. Izguba pridobljenega premoženja: padec vrednosti nepremičnin in vrednostnih papirjev še dodatno zmanjša potrošnjo;
4. Politično nezadovoljstvo: ekonomsko nezadovoljstvo se prevede v politično, če vlada uspešno ne prispeva k reševanju neugodne situacije v državi;
5. Obup: v zadnji fazi ljudje izgubijo vsako (za)upanje, da se bo situacija izboljšala in se osredotočijo na ekonomsko preživetje.

Navedene stopnje se razvrstijo v gospodarskem ciklu. Višja stopnja pomeni, več truda za vzpostavitev normalnega stanja v gospodarstvu, kakor tudi pri posamezniku. Izgubljanje zaupanja se začne, ko se razširi splošno mnenje, da ni več moč doseči tistega, kar je bilo mogoče doseči pred krizo (Curtin, 2008).

3 MOŽNE OBLIKE VARČEVANJA IN ZADOLŽEVANJA FIZIČNIH OSEB

3.1 Naložbe z vidika stopnje tveganja

Globalno spreminjanje tako življenjskih kot finančnih razmer je povzročilo, da posamezniki potrebujemo za svoje življenje, preživetje in zadovoljevanje svojih potreb, vedno več denarja. Posameznik se vedno bolj zaveda, da je prihodnost negotova, ter da je zadnjo dolžan poskrbeti vsak sam. Ljudje se moramo zavedati kaj želimo, k čemu stremimo, ter kakšni so naši cilji za prihodnost, saj bomo le tako s pomočjo varčevanja, uresničili zastavljene cilje za boljše in kvalitetnejše življenje.

Fizične osebe prihranke nalagajo v različne naložbe, bolj ali manj tvegane, s čimer je povezana tudi donosnost. Naložba je »hranilec« vrednosti denarja, ki ohranja vrednost v časovnem obdobju. Funkcije ohranjanja vrednosti, pa ne opravlja samo denar, temveč tudi druge naložbe kot so delnice, obveznice, hranilne vloge, nepremičnine in drugo. Kako hitro lahko naložbo spremenimo v denar in kakšno je pri tem tveganje za izgubo vrednosti, opisujemo s pojmom likvidnost.

Viške sredstev posamezniki lahko usmerjamo na finančni trg, tako je finančni sistem pomemben del narodnega gospodarstva. Osnovna naloga finančnega trga, ki ga sestavljajo finančne institucije in finančni trgi, je vzpostavitev povezave med varčevalci in investitorji. Njegova kakovost je odvisna od ustrezno urejenih razmerij na trgu in pravilno oblikovanih zakonskih okvirjev. Tako lahko finančne trge razdelimo na TRG DENARJA in TRG KAPITALA. Trg denarja je del finančnega trga na katerem se trguje s kratkoročnimi finančnimi instrumenti (kratkoročni krediti in vrednostni papirji z dospelostjo do enega leta). Na trgu kapitala pa se odvijata predvsem ponudba in povpraševanje po dolgoročnih finančnih sredstvih, tako po dolgoročnih kreditih in dolgoročnih vrednostnih papirjih.

S svojo dejavnostjo posamezniki pridobivajo denarna sredstva, ki jih porabijo za tekočo potrošnjo, preostanek – prihranke, pa lahko naložijo realno ali finančno. O realnih naložbah govorimo, kadar posameznik svoje prihranke nameni za nakup dolgoročnih realnih dobrin, v kolikor pa le te prenese na druge ekonomske subjekte, lahko govorimo o finančnih naložbah. Optimalna naložba prihrankov posameznika je odvisna od njegovega osebnega finančnega profila, ki ga opredeljujejo štirje ključni dejavniki (Kleindienst, 2001, 21):

- finančni cilji ali cilji, ki jih želi oseba doseči z naložbo prihrankov,
- posameznikove finančne razmere,
- posameznikov odnos do tveganja,
- posameznikove izkušnje z naložbo prihrankov v različne finančne oblike in poznavanje naložb.

Prebivalstvo je ponudnik finančnih sredstev na finančnem trgu, ki s svojim varčevanjem oblikuje presežke finančnih sredstev, po katerih povprašujejo gospodarski subjekti in država. Varčevanje pomeni odpoved porabi tistega dela dohodka, ki ni bil porabljen za potrošne dobrine, na kreditnem trgu. Motivi varčevanja so številni in različni, običajno izhajajo iz časovnega neskladja med prilivi sredstev in potrošnjo, kar pomeni, da bi si lahko tudi v času ko nimamo prilivov sredstev privoščili potrošnjo le teh, moramo predhodno varčevati (Glogovšek, 1996, 140).

Podjetja, država in finančne institucije želijo izdati finančne instrumente s takšnimi značilnostmi, da bi bili za kupce - varčevalce kar se da zanimivi. Zato se na trgu pojavlja veliko različnih finančnih instrumentov, ter posledično veliko različnih naložb, ki ponujajo različne donose in različna tveganja. Večji je donos, večje tveganje mora naložbenik prevzeti.

Naložbena skupina	Finančni cilji	Primernost naložb
DENARNE REZERVE (bančni depoziti, državni kratkoročni vrednostni papirji)	doseganje osnovne finančne varnosti, pokojninsko varčevanje, nakup stanovanja ali hiše, nakup večjih luksuznih dobrin, šolanje otrok, prejemanje rednih dohodkov	zelo primerna manj primerna srednje primerna manj do srednje primerna manj do srednje primerna srednje primerna
OBVEZNICE	doseganje osnovne finančne varnosti, pokojninsko varčevanje, nakup stanovanja ali hiše, nakup večjih luksuznih dobrin, šolanje otrok, prejemanje rednih dohodkov	srednje primerna srednje do zelo primerna srednje primerna srednje primerna srednje primerna zelo primerna
DELNICE	doseganje osnovne finančne	Neprimerna

	varnosti, pokojninsko varčevanje, nakup stanovanja ali hiše, nakup večjih luksuznih dobrin, šolanje otrok, prejemanje rednih dohodkov	srednje do zelo primerna manj do srednje primerna srednje do zelo primerna srednje do zelo primerna manj do srednje primerna
--	--	--

Tabela 1: Glavne skupine finančnih naložb in njihova primernost pri varčevanju za doseganje različnih finančnih ciljev,

Vir: Kleindienst, 2001, 31

Ustrezen način naložbe prihrankov je odvisen predvsem od finančnega cilja, ki ga skuša posameznik ali gospodinjstvo doseči, in sicer tako od vrste potreb, ki jih želi posameznik z varčevanjem zadovoljiti, kot od pričakovanega roka do izpolnitve finančnega cilja. (Kleindienst, 2001a, 21).

Med varnejše naložbe, z nizko stopnjo tveganja uvrščamo BANČNE naložbe:

- kratkoročno in dolgoročno varčevanje,
- kratkoročni in dolgoročni depoziti, državni vrednostni papirji.

Gre predvsem za bančne vloge in blagajniške zapise. Vloge so neprenosne in v obliki raznih računov (transakcijski račun, vezane vloge in varčevanja, hranilne knjižice ...) O bančni vlogi govorimo, ko vlagatelj položi denar na račun pri banki, le ta se pa obveže, da mu denar z obrestmi v dogovorjenem času vrne. Višina obrestne mere narašča s povečanjem dobe vezave sredstev, ter povečanjem zneska vezave. Pogoji se lahko v času varčevanja spremenijo, za vloge jamči država, zato je tveganje kot tudi donos nizek. Sistem jamstva vlog, upošteva nevarnosti moralnega tveganja, preprečuje nepremišljen množični dvig vlog, ter povečuje zaupanje prebivalstva v bančni sistem. Na osnovi dopolnitve Zakona o bančništvu (Uradni list RS 109/08) do 31.12.2010 velja neomejeno jamstvo bank in hranilnic za neto vlogo vlagatelja posamezni banki ali hranilnici (<http://www.bsi.si/jamstvo-vlog.asp?MapaId=150>, 30.11.2009).

Naložbe z nekoliko višjimi donosi, sodijo v srednjo stopnjo tveganja:

- rentno, pokojninsko in življenjsko zavarovanje.

Določene oblike zavarovanj, kot so življenjsko in nezgodno so lahko tudi naložbe, katerih značilnost je to, da so dolgoročne in neprenosne, z mesečnimi vplačili. Država pokojninske načrte podpira z olajšavami, naložbeniku pa omogočajo poleg obvezne še dodatno pokojnino.

- nakup obveznic

Izdajajo jih podjetja, država, lokalne oblasti, ter finančne in druge institucije. Imetniku prinašajo pogodbene obresti. Lastnik obveznice ni solastnik podjetja in nima glasovalnih pravic, zato pa ima prednost pri v primeru stečaja. Tveganje za lastnika je manjše, temu primeren je tudi manjši donos.

Najbolj tvegane naložbe, ki prinašajo največje donose so:

- delnice podjetij

Delnica za izdajatelja pomeni trajen vir sredstev, lastniku prinaša solastništvo podjetja, trajno udeležbo pri dobičku, ter pravico do glasovanja, hkrati lastnik prevzame tudi največje tveganje. Dobiček se običajno v celoti ne izplača v obliki dividend, ampak ga del prenesejo v nove investicije, s čimer se praviloma vrednost delnice poveča.

- naložbe v zajemne sklade in investicijske sklade

Investicijski skladi zbirajo prihranke fizičnih in pravnih oseb, ter jih vlagajo kot depozite na banke, v dolžniške in lastniške vrednostne papirje, manj pa tudi v nepremičnine in umetniška dela. Investicijski skladi izdajajo predvsem delnice in obveznice. Delnice so lahko unovčljive pri samih skladih (odprti skladi), ali pa samo na sekundarnem trgu (zaprti skladi). So manj tvegane od naložb v podjetja, saj je tveganje v skladu razpršeno, zraven tega je upravljanje s premoženjem sklada, v rokah finančnih in borznih strokovnjakov.

Nepremičnine, umetnine in dragocenosti, lahko uvrščamo v posebno skupino naložb, ter so običajno dolgoročne, na drugi strani pa lahko zadovoljujejo naše estetske osebne potrebe.

Najtežja je prav gotovo odločitev o tem, katera oblika varčevanja bo varčevalca privedla do zelenega donosa in standarda. Po nekaterih teorijah pravilna razporeditev sredstev med možne oblike naložb, prinaša kar 90% dolgoročnega donosa, vse ostale komponente kot so izbor posameznih vrednostnih papirjev, tempiranje trga itd., so v tem pogledu skoraj zanemarljive. Pri naložbah še vedno velja železno pravilo RAZPRŠENOSTI le teh (<http://www.pavliha.org/finance/nalozbe.htm>, 1.12.2009).

3.2 Možne oblike zadolževanja fizičnih oseb

Sama beseda kredit izhaja iz latinske besede »CREDERE« in pomeni varovati, zaupati. Pri kreditnem razmerju gre za pravno razmerje med upnikom, ki da neko stvar na up, in dolžnikom, ki to stvar prejme z obvezo kasnejše vrnitve. Pri kreditnem razmerju vedno sodelujeta dve osebi. Prva je kreditodajalec oz. upnik, ki kredit daje na up, druga je kreditojemalec oz. dolžnik, ki kredit prejme. Najem kredita dolžniku omogoča, da v sedanosti razpolaga s sredstvi oz. vrednostjo, ki jo bo ustvaril v prihodnosti, zato je s kreditom vedno povezano tveganje vračila v pogodbeno dogovorjenem roku (Crnković, 1992, 7).

Finančne ustanove zbirajo prosta finančna sredstva (vloge varčevalcev), ter jih ponujajo tistim, ki po njih povprašujejo. Količina denarja, ki jo je ponudnik pripravljen prodati upošteva njegovo ceno, lahko imenujemo ponudba kredita. Posledično lahko tako kreditni trg pojmuje kot prostor, kjer se srečujeta povpraševanje in ponudba po finančnih sredstvih. Prebivalci se pri razdelitvi svojega dohodka lahko odločajo med varčevanjem in trošenjem. Prebivalstvo varčuje, ko je razpoložljivi dohodek višji od trošenja, v nasprotnem pride do najema kreditov. Kredit bi tako lahko označili tudi kot blago, ki ga banke in druge finančne ustanove prodajajo na trgu, cena za to »blago« pa je izražena v obrestni meri in stroških povezanih z odobritvijo kredita. Povpraševanje na kreditnem trgu izvira iz potreb po dodatnih finančnih sredstvih, nastaja predvsem zaradi neskladja med potrebami in razpoložljivimi sredstvi. S krediti se pospešuje produkcija in potrošnja dobrin. (Crnković, 1992, 129)

Kreditov, ki jih poslovne banke ponujajo komitentom je več vrst, razlikujejo se po tem, komu in v kakšni obliki so dani. Zaradi konkurence se ponudba kreditov vedno spreminja in prilagaja povpraševanju. V grobem lahko kredite delimo po:

- namenu ali predmetu kreditiranja,
- roku oz. obdobju kreditiranja,
- subjektu kreditiranja,
- načinu zavarovanja,
- načinu odplačila kredita,
- načinu koriščenja kredita,
- načinu obrestovanja in obrestni meri.
-

Banke dajejo kreditiranju prebivalstva enak pomen kot kreditiranju gospodarskih subjektov, zato je ponudba za prebivalstvo oz. potrošnike zelo raznolika.

Pojem potrošniškega kredita je povezan z osebno potrošnjo, praviloma so potrošniški krediti namenjeni fizičnim osebam, ki prejemajo redne mesečne dohodke na transakcijske račune, ter so kreditno sposobni. Glede na dobo odplačila poznamo kratkoročne in dolgoročne, znotraj roka odplačila pa poznamo namenske in nenamenske kredite.

Najpogostejše vrste kreditov za fizične osebe:

Vrsta kredita:	Osnovne značilnosti:
HITRI KREDITI	- namenjen komitentom bank - pogoj – redni prilivi na TRR, poslovanje v skladu s pravili banke - hitra in enostavna odobritev
POTROŠNIŠKI GOTOVINSKI KREDITI	- kratkoročni in dolgoročni - izplačilo v gotovini - ustrezna kreditna sposobnost, ter zavarovanje
NAMENSKI KREDITI	- točno določen namen porabe - namenjen komitentom in ne-komitentom banke
STANOVANSKI IN HIPOTEKARNI KREDITI	- namenjeni nakupu, gradnji ali obnovi nepremičnine - praviloma dolgoročni, ter zavarovani s hipoteko
KREDITI ZA ŠTUDENTE IN DIJAKE	- pogojeni z odrtim študentskim ali dijaškim TRR, na katerega so evidentni redni mesečni prejemki - praviloma odobreni pod ugodnejšimi pogoji
LOMBARDNI KREDITI	- potrošniški kredit, odobren na osnovi zastave (vrednostnih papirjev, depozita)
PREMOSTITIVNI KREDITI	- namenjeni so komitentom, ki imajo na banki sklenjen depozit - obrestna mera depozita in kredita se enaki
LIMIT NA TRANSAKCIJSKEM RAČUNU	- kratkoročna možnost porabe sredstev, preko dobroimetja na računu - obresti se obračunajo samo za izkoriščen limit
KREDITNE KARTICE	- komitentu nudijo plačilo storitev in blaga s trajnim nalogom iz TRR, enkrat mesečno
BANKKREDITI	- pridobitev neposredno pri trgovcu - plačilo prvega dela kupnine v gotovini, preostanek v rednih mesečnih obrokih
LEASING	- zakup, najem ali uporaba premičnine ali nepremičnine

	- do odplačila leasinga je lastnik predmeta leasingodajalec
--	---

Tabela 2: Najpogostejše vrste kreditov za fizične osebe

Vir: <http://www.posoja.com/?module=91&id=18>, 6.6.2010

K oblikam izposojanja denarja lahko prištevamo tudi zaostanke s plačili nekaterih javnih storitev (elektrika, voda, itd.), ter denar, ki si ga posamezniki izposojajo pri sorodnikih in prijateljih, ali celo na nezakonitih »črnih« kreditnih trgih, ki za kreditojemalca pomenijo bistveno večje stroške in tveganje, povezano s tako obliko zadolževanja.

Sposojanje denarja je postalo popolnoma običajna stvar v oblikovanju osebnega premoženja, v vsakdanjem in poslovnem življenju. Prav gotovo prezadolženost ni dobra in lahko pripelje do težkih posledic, normalna, primerna zadolženost pa je pot do uresničitve zastavljenih ciljev. Tudi državne institucije posojajo in si izposojajo denar, prav tako države. Zato je kredit potrebno najemati v mejah, katerih vračilo je za naše prihodke sprejemljivo.

3.3 Kreditno tveganje in obvladovanje dolga v času gospodarske krize

Kreditno tveganje je tveganje, da dolжник ob zapadlosti ne bo zmožni v celoti poravnati glavnice in pripadajočih obresti. Banke to tveganje zmanjšujejo z analizo kreditne sposobnosti kreditnejemalcev. Presoja kreditne sposobnosti, banki zagotavlja odobritev kredita v višini ter z dobo odplačila, ki bo kreditnejemalcu omogočala vračilo kredita v pogodbeno dogovorjenih rokih. Banke ovrednotijo kreditno tveganje predvsem iz treh razlogov:

- pravilnega zaračunavanja cene kredita (določanje primerne obrestne mere in stroškov odobritve),
- pravilnega določanja višine kredita, ki ga banka odobri posameznemu kreditnejemalcu ter,
- pravilne potencialne izgube, ki jo banka prevzame ob vsakem plasmaju sredstev.

Banke posojajo sredstva za določene namene, ter za dogovorjeno dobo vračila, zato sta to dva osnovna razloga, da banke za vsakega kreditnejemalca izdelajo kreditno analizo, s katero ocenijo kreditno sposobnost kreditnejemalca. Za ugotavljanje potrošnikove bodoče sposobnosti odplačevanja kredita banka preveri stabilnost njegove zaposlitve, višino povprečnega osebnega dohodka. Banka lahko izračuna mesečni finančni kazalec zadolženosti, ki je razmerje med mesečnimi obveznostmi in mesečnimi prihodki kreditnejemalca (povzeto po

internih navodilih DBS d.d., Navodilo za ugotavljanje kreditne sposobnosti pri kreditih prebivalstvu, 2009).

Pri odobritvi kredita, tako obstaja vedno tveganje, da le ta ne bo vrnjen v dogovorjenih zneskih in rokih, tveganje se s slabšanjem gospodarske situacije samo povečuje. Tveganje bi lahko opredelili kot funkcijo časa, v katerem mora biti kredit vrnjen, kajti v tem času se lahko spremeni gospodarska situacija, pogoji poslovanja in kreditna sposobnost kreditojemalca. Tveganje, da sredstev ne bo mogel vrniti prevzame kreditojemalec, kar posledično pomeni unovčenje zavarovanja (hipoteka, terjatve zavarovalnice in morebitnih porokov). Na drugi strani tvega kreditodajalec, da sredstev kredita ne bo dobil nazaj, kar pomeni oblikovanje ustreznih rezervacij v breme rezultata poslovanja, ter izpad obrestnih prihodkov.

Fizične osebe oz. prebivalstvo se v posameznem življenjskem obdobju zadolžujejo predvsem v soodvisnosti z višino svojega dohodka. Določena raven dolga je za večino prebivalstva neizogibna, predvsem zgodnjem obdobju življenjskega cikla. Vendar pa se zaradi slabšanja gospodarskega položaja lahko poveča tveganje, da posameznik ne bo zmožl izpolniti obveznosti iz kreditnega razmerja, kar pomeni da svojega dolga ne zmoe odplačevati, ter postane PREZADOLŽEN. O prezadolženosti govorimo, ko je dolg prevelik za odplačevanje, kljub pričakovanemu dohodku in drugemu likvidnostnemu premoženju posameznika, ter kljub temu, da se zmanjšajo izdatki pod minimalno raven, dolg postane nevzdržen. Najpogostejši vzrok prezadolženosti je določen dogodek v življenju posameznika, ki zamaje njegovo proračunsko ravnovesje. Glavne dejavnike, ki vodijo posameznika v prezadolženost lahko razdelimo na (Ferk, 2007, 30):

- ekonomske oziroma strukturne (recesija, nizki dohodki, ..),
- naključne oz. življenjske dogodke (ločitev, brezposelnost ..),
- socialne (pomanjkanje izobrazbe, informacij ..),
- vedenjske (odvisnost, neodgovorno izposojanje ..).

Od vsakega posameznika je odvisno, kako se spopada z zgoraj navedenimi vplivi na prezadolženost, nekateri dejansko zaidejo v finančne težave, drugi se v enakih okoliščinah z njimi uspešno spopadejo. Posledic prezadolženosti ne občuti samo posameznik, ki se znajde v taki situaciji, ampak tudi njegov upnik.

Da bi se izognili prezadolženosti mora posameznik, ki posojilo najema, le to najeti odgovorno, v okviru svojih zmožnosti odplačila. V primeru, da se posameznik že srečuje s prezadolženostjo, obstajajo različne možnosti obvladovanja dolga:

- pomoč s svetovanjem (pri upniku, pri različnih svetovalnih agencijah..),
- priprava ustrezne finančne strategije (zmanjševanje trošenja, pogajanja z upniki..),
- zagotovitev večjih prihodkov (dodatna zaposlitev, menjava delodajalca..),
- najem novega ugodnejšega kredita (reprogram kredita..).

K mehanizmom obvladovanja dolgov bi lahko prišteli tudi in predvsem odgovorno potrošnjo, kar pomeni, da bi moral posameznik pred nakupom ovrednotiti tudi posledice nakupa oz. svoje odločitve, predvsem v smislu razmerja med stroški nakupa in dejanskimi potrebami po nakupu.

Vzroke prezadolženosti gre iskati predvsem v finančni šibkosti posameznika, monetarni politiki (naraščajoča inflacija in obrestne mere), ter v nastali gospodarski situaciji, ko vrednosti premoženja posameznika padajo, rastejo pa cene in obrestne mere za najem kredita. Najpogostejši vzrok za prezadolženost je zmanjšanje dohodka in brezposelnost, saj posameznik težje odplačuje svoje obveznosti, kar lahko privede do prodaje premoženja v stiski in do pojava negativnega premoženja, kar pomeni, da obveznost posameznika preseže njegovo premoženje (Ferk, 2007, 29).

Glede na vse pogostejši pojav prezadolženosti so posamezne države, med njimi tudi Slovenija, na tem področju uredile zakonodajo v smislu možnosti razglasitve osebnega stečaja. Pri osebnem stečaju gre za sodni postopek, ki omogoča prezadolženim fizičnim osebam, da iz svojega premoženja poplačajo vse svoje upnike, s tem, da lahko v stečajnem postopku tudi predlagajo sodišču, da jih oprosti obveznosti plačila dolgov, ki niso bili poplačani iz obstoječega premoženja v stečaju. Namenjen je predvsem potrošnikom (fizičnim osebam) in podjetnikom posameznikom (samostojnim podjetnikom), ter zasebnikom (odvetniki, notarji, izvršitelji ...). Dolžnik, ki je potrošnik, je trajneje nelikviden, če več kot za dva meseca zamuja z izpolnitvijo ene ali več obveznosti v skupnem znesku, ki presega trikratnik njegove plače, nadomestil ali drugih prejemkov ali v primeru, če je nezaposlen in ne prejema nobenih drugih rednih prejemkov, ter za več kot dva meseca zamuja z izpolnitvijo obveznosti, ki presegajo 1.000,00 EUR. (Ferk, 2007, 33-34)

Prezadolženost prebivalstva, bo glede na vse težjo gospodarsko situacijo potrebno reševati sistemsko, ter nuditi posamezniku ustrezno svetovanje s tega področja. Pri prezadolženosti, stroškov ne nosi samo prezadolženi posameznik, ampak tudi finančne institucije in drugi posojilodajalci, država, gospodarstvo in posredno celotna družba.

4 RAZISKAVA

4.1 Uvod v raziskavo

Namen raziskave je ugotoviti in prikazati, kako in ali je gospodarska kriza pospešila varčevanje in zadolževanje potrošnikov (fizičnih oseb). Raziskava je zajela tudi vprašanja in ugotovitve, ali so banke z jamstvom države za bančne vloge, pridobile nove varčevalce in njihovo zaupanje, predvsem tiste, ki so zaradi gospodarske krize izgubili del premoženja s padcem vrednosti delnic in drugih vrednostnih papirjev. Hkrati je raziskava zajela primerjavo obrestnih mer za nova posojila dana prebivalstvu, ter za ponujene obrestne mere za sklepanje depozitov fizičnih oseb.

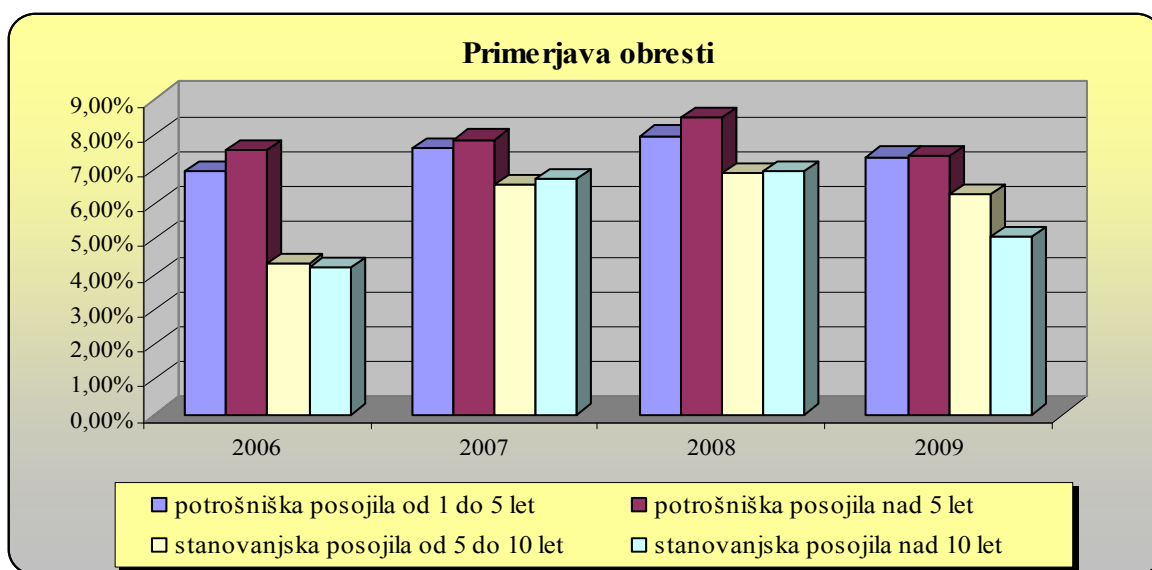
Glede na dejstvo, da začetki gospodarske krize segajo v leto 2007, je bilo smiselno v raziskavo vključiti podatke o višini obrestnih mer za najem posojil in varčevanje fizičnih oseb za obdobje december 2006 do december 2009. Primerjalni podatki so pridobljeni iz Biltena Banke Slovenije za januar 2010, zajemajo pa obrestne mere za dana nova posojila gospodinjstvom v domači valuti: tabela 2.4.3., ter obrestne mere za prejete nove vloge v domači valuti: tabela 2.4.2., vse izražene v odstotkih na letni ravni, ter podatke o obsegu danih kreditov in prejetih vlog prebivalstva v letih od 2006 do 2009.

4.2 Tabela s podatki – grafični prikaz in ugotovitve

V prvem delu raziskave smo zajeli podatke o gibanju obrestnih mer in o obsegu danih posojil fizičnim osebam. Podatki zajemajo obrestne mere za mesec december v letih od 2006 do 2009. Ponudba kreditov za fizične osebe	obrestna mera			
	dec. 06	dec. 07	dec. 08	dec. 09
potrošniška posojila od 1 do 5 let	6,93%	7,62%	7,96%	7,35%
potrošniška posojila nad 5 let	7,55%	7,85%	8,48%	7,40%
Stanovanjska posojila od 5 do 10 let	4,29%	6,58%	6,88%	6,28%
Stanovanjska posojila nad 10 let	4,18%	6,71%	6,94%	5,08%

Tabela 3: Primerjava obrestnih mer za dana posojila prebivalstvu za mesec december v letih 2006 do 2009

Vir: Bilten Banke Slovenije, januar 2010

Graf 1: Primerjava obresti

Vir: Tabela 3

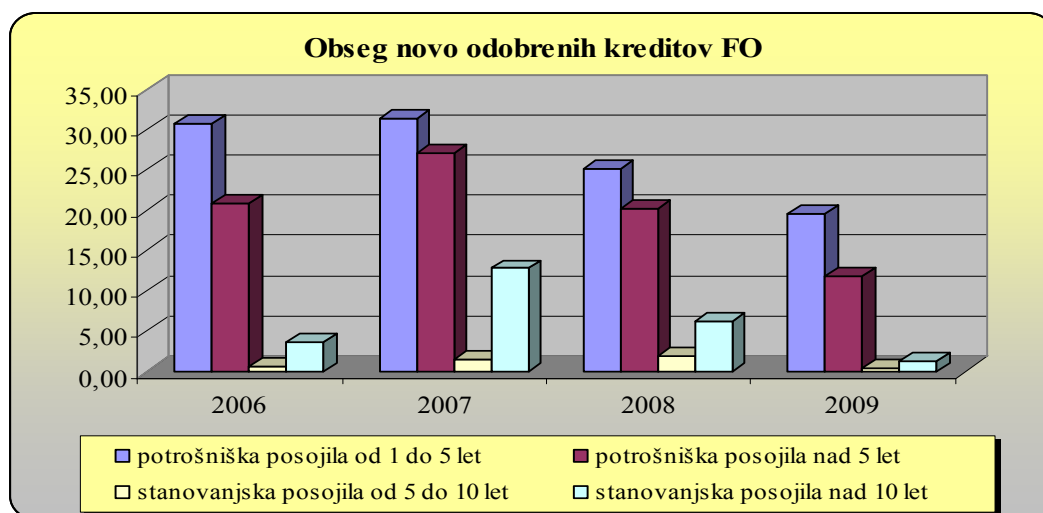
Na osnovi analize podatkov o višini obrestnih mer za dana posojila prebivalstvu, pridobljena iz Biltena Banke Slovenije januar 2010, lahko ugotovimo, da so se obrestne mere višale v letu 2007 in 2008, ko so dosegle najvišji nivo v primerjalnih letih. Obresti za potrošniška posojila so se od leta 2006 do 2008 zvišale od 12% do 15%, obresti za stanovanjska posojila so porasla tudi do 60%. V letu 2009 so se obresti za najem vseh vrst kreditov znižale, vendar so bile še vedno višje kot pred pričetkom gospodarske krize v letu 2006. Glede na namen in ročnost kreditov lahko ugotovimo, da so obrestne mere za rešitev stanovanjskega problema, bistveno nižje kot obresti za najem potrošniških kreditov.

Pri analizi vpliva gospodarske krize na kreditiranje prebivalstva, je pomemben pokazatelj tudi obseg novo odobrenih kreditov prebivalstvu. Spodaj navedeni podatki prikazujejo obseg novo odobrenih kreditov fizičnim osebam, ob koncu let 2006 do 2009.

ponudba kreditov za fizične osebe	obseg novo odobrenih posojil v mio EUR			
	dec. 06	dec. 07	dec. 08	dec. 09
potrošniška posojila od 1 do 5 let	30,69	31,28	25,10	19,46
potrošniška posojila nad 5 let	20,83	27,03	20,23	11,77
Stanovanjska posojila od 5 do 10 let	0,65	1,41	1,94	0,33
Stanovanjska posojila nad 10 let	3,67	12,76	6,20	1,28

Tabela 4: Primerjava obsega novo odobrenih kreditov prebivalstvu v letih od 2006 do 2009

Vir: Bilten Banke Slovenije, januar 2010

Graf 2: Obseg novo odobrenih kreditov fizičnim osebam

Vir: Tabela 4

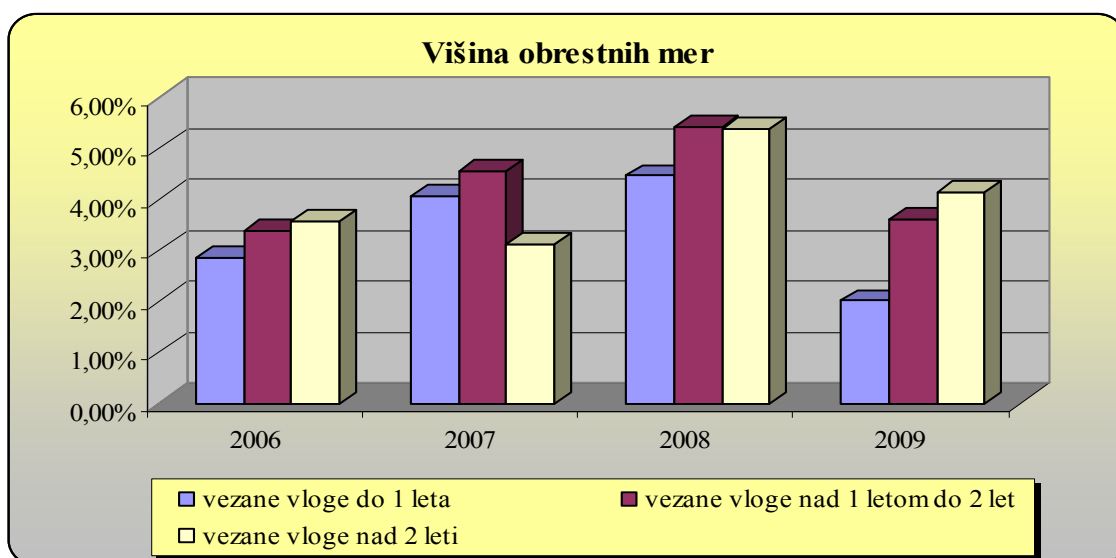
Na osnovi primerjave podatkov o obsegu novo odobrenih kreditov fizičnim osebam je razvidno, da decembra 2009 kar 95% vseh odobrenih kreditov predstavljajo odobreni potrošniški krediti, le 5% so odobreni stanovanjski krediti. Sklepamo lahko, da je aktualna gospodarska kriza zelo vplivala na obseg in namen novo odobrenih kreditov prebivalstvu. Razlogov je verjetno več, vendar so: znižanje prejemkov prebivalstva, visoke obrestne mere, ter zaostreni pogoji kreditiranja, vplivali na odločitve o tem, ali se bo posameznik zadolževal.

V drugem delu raziskave nas je zanimalo varčevanje prebivalstva. Za primerjavo smo povzeli podatke o višini obrestnih mer za varčevanje, ter podatke o obsegu varčevanja. Zaradi primerljivosti varčevanja in zadolževanja prebivalstva, se podatki prav tako nanašajo na zadnji koledarski mesec v letih od 2006 do 2009.

ponudba vlog za fizične osebe	Obrestna mera			
	dec. 06	dec. 07	dec. 08	dec. 09
vezane vloge do 1 leta	2,84%	4,04%	4,45%	2,00%
vezane vloge nad 1 letom do 2 let	3,39%	4,56%	5,42%	3,59%
vezane vloge nad 2 leti	3,55%	3,10%	5,38%	4,14%

Tabela 5: Primerjava obrestnih mer za vloge prebivalstva za mesec december v letih 2006 do 2009

Vir: Bilten Banke Slovenije, januar 2010

Graf 3: Višina obrestnih mer za prejete vloge prebivalstva

Vir: Tabela 5

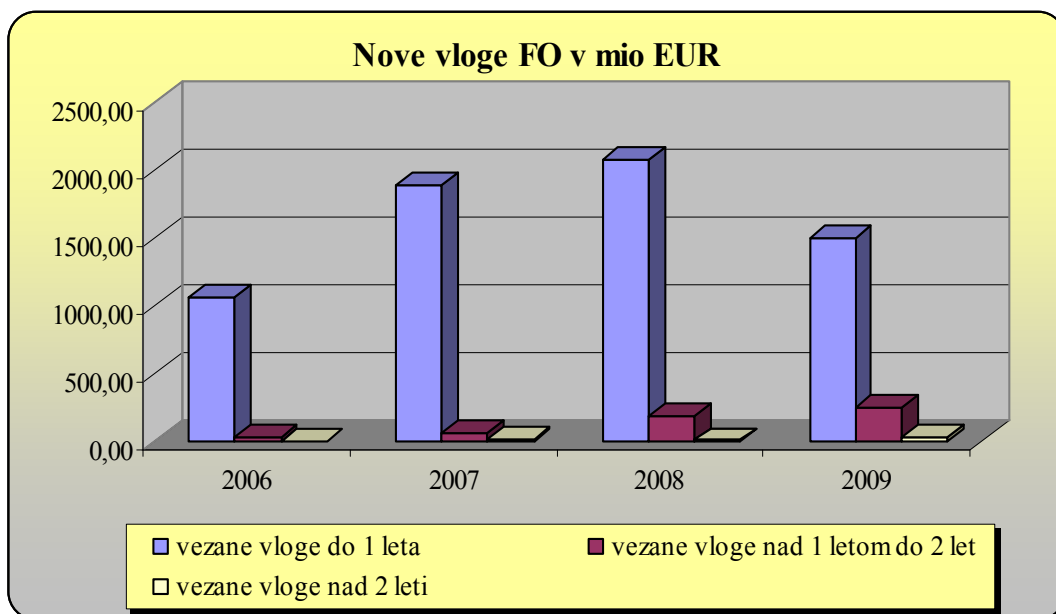
Po opravljeni primerjavi o višini obrestnih mer za varčevanje prebivalstva, lahko ugotovimo, da v času gospodarske krize v letu 2007 in v letu 2008 ponujene obrestne mere rastejo, konec leta 2009, pa se obresti za vloge do 1 leta ponovno približajo odstotkom iz leta 2006, obresti za dolgoročne vloge pa jih celo presežejo. Obrestne mere za vloge fizičnih oseb, so v času recesije stimulatívne za varčevalce.

Gospodarska kriza je vplivala tudi na obseg varčevanja prebivalstva. Spodnja tabela in graf, prikazujeta obseg novo prejetih vlog prebivalstva v mio EUR, ob koncih let 2006 do 2009.

Ponudba vlog za prebivalstvo	obseg prejetih vlog FO v mio EUR			
	dec. 06	dec. 07	dec. 08	dec. 09
vezane vloge do 1 leta	1058,88	1897,12	2083,31	1499,29
vezane vloge nad 1 letom do 2 let	29,08	55,61	180,65	243,06
vezane vloge nad 2 leti	2,74	18,56	3,79	25,80

Tabela 6: Podatki o obsegu prejetih vlog prebivalstva za mesec december v letih 2006 do 2009 v mio EUR

Vir: Bilten Banke Slovenije, januar 2010

Graf 4: Nove vloge fizičnih oseb v mio EUR

Vir: Tabela 6

Primerjava obsega prejetih vlog ob koledarskih presekih let 2006 do 2009, nam pove, da je prebivalstvo v času gospodarske krize, povečevalo obseg varčevanja vse do leta 2008, ko so novo prejete vloge v decembru 2008 skupaj znašale kar 2.267,75 mio EUR, kar pomeni da so se nove vloge več kot podvojile v primerjavi z letom 2006. Konec leta 2009 se je obseg novih vlog v primerjavi z decembrom 2008, ko so dosegle najvišji nivo, sicer zmanjšal za 22%, vendar so še vedno presegale prejete vloge prebivalstva v decembru 2006, ko so le te znašale skupaj 1.090,70 mio EUR.

Največji delež novih vlog predstavlja varčevanje do enega leta, med tem ko dolgoročne vezane vloge predstavljajo skoraj zanemarljiv delež. Povzamemo lahko, da je gospodarska kriza vzpodbudila varčevanje prebivalstva pri finančnih institucijah, vendar predvsem za krajšo dobo vezave sredstev.

5 RAZISKAVA: ANKETNI VPRAŠALNIK

5.1 Izdelava vprašalnika

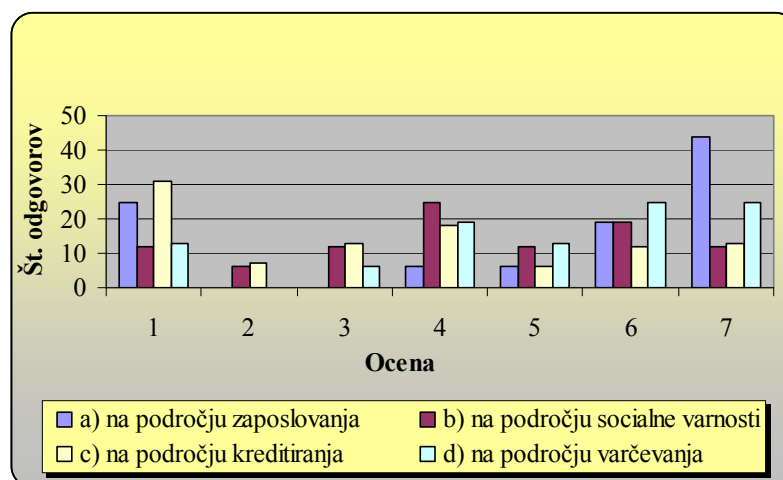
Za pridobitev podatkov potrebnih v raziskavi, smo izbrali pisno obliko anketnega vprašalnika. Vprašalnik zajema 17 vprašanj. Odgovori na zastavljena vprašanja v anketi, so prikazali mnenje anketiranih oseb o vplivu gospodarske krize na varčevanje in zadolževanje prebivalstva. Na šest vprašanj je možen en odgovor, na ostalih enajst vprašanj, so lahko anketiranci izbirali med več možnimi odgovori.

5.2 Izvedba anketiranja

Anketo smo opravili med stotimi naključno izbranimi fizičnimi osebami na območju Ptuja in Maribora. Anketa je bila opravljena na osnovi osebnega kontakta, potekala je v mesecu marcu in aprilu 2010. Zbrane podatke smo statistično obdelali, ter jih prenesli v tabele in grafikone, kot je prikazano v naslednjem poglavju.

5.3 Analiza in obdelava podatkov ter prikaz rezultatov

1. vprašanje: Kako močno občutite gospodarsko krizo na sledečih področjih?

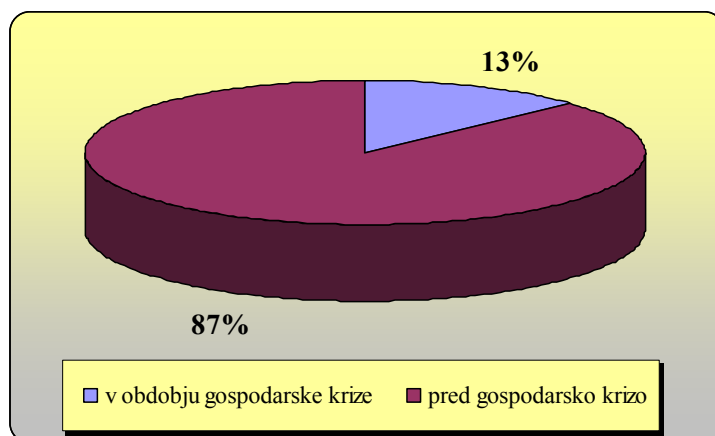

Graf 5: Kako močno občutite gospodarsko krizo na sledečih področjih?

Vir: lastna raziskava

Odgovori na prvo zastavljeno vprašanje potrjujejo, da je moč gospodarsko krizo občutiti na vseh navedenih področjih. Kar 44 anketirancev krizo najmočneje občuti na področju zaposlovanja, naslednje področje, ki ga je po mnenju fizičnih oseb, ki so sodelovale v anketi najbolj prizadela gospodarska kriza, je področje vseh oblik varčevanja.

2. vprašanje: Kdaj so bili vaši mesečni prihranki v gospodinjstvu večji?

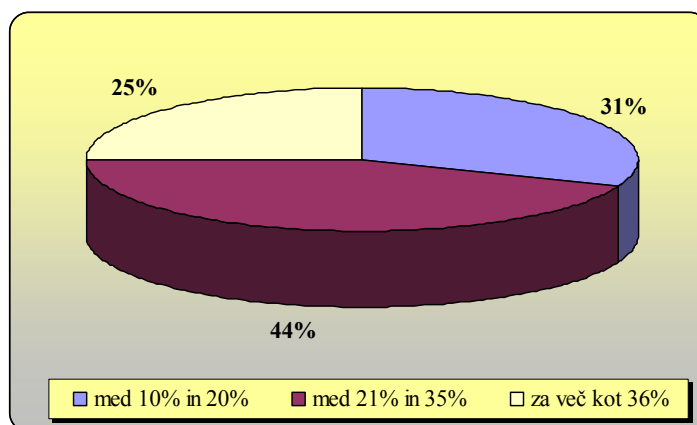

Graf 6: Kdaj so bili vaši mesečni prihranki v gospodinjstvu večji?

Vir: lastna raziskava

Kar 87% anketirancev potrjuje, da so bili njihovi prihranki v času pred gospodarsko krizo večji, le 13% vprašanih je odgovorilo, da so več prihranili v gospodarski krizi. Povzamemo lahko, da ima kriza odločilen vpliv na višino prihrankov fizičnih oseb.

3. vprašanje: V kolikor ste potrdili manjše prihranke v času krize, za koliko so se le-ti zmanjšali?

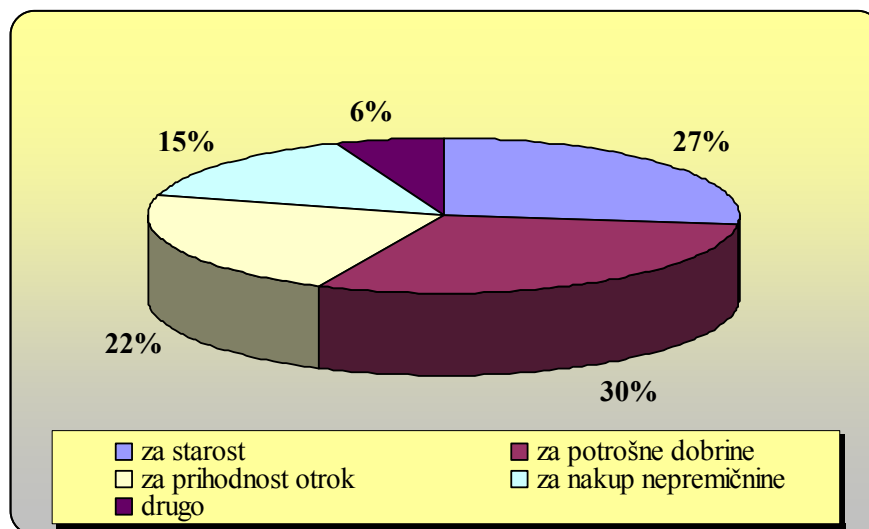

Graf 7: Zmanjšanje prihrankov

Vir: lastna raziskava

Odgovori na tretje vprašanje nam ilustrirajo zmanjšanje prihrankov v času aktualne gospodarske krize, saj je kar 44% vprašanih, označilo med 21% in 35% nižje prihranke, kar predstavlja več kot tretjino anketiranih. Kar četrtnina anketiranih, pa ima v času recesije prihranke manjše za več kot 36%.

4. vprašanje: Zakaj nameravate varčevati?

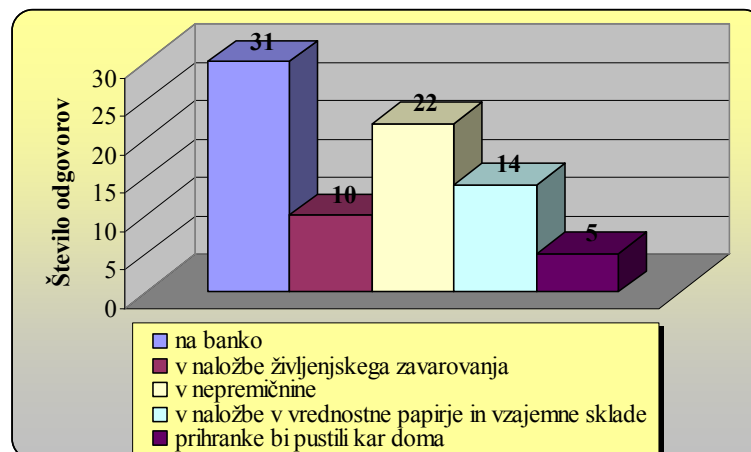
Graf 8: Namen varčevanja

Vir: lastna raziskava

Pri četrtem vprašanju smo anketirance povprašali o namenu varčevanja, skupno smo prejeli 86 odgovorov. Glede na trenutno finančno situacijo je 30% vprašanih odgovorilo, da varčujejo za potrošne dobrine, 27% jih varčuje za starost, ter 22% za prihodnost otrok, sledi varčevanje za nakup nepremičnine s 15% deležem, ter vse ostalo z 6%. Po navedenem lahko sklepamo, da ima kriza in z njo posledično manjši mesečni prejemki, velik vpliv na odločitve prebivalstva o namenu varčevanja.

5. vprašanje: V kolikor bi vam mesečni prihranki dovoljevali naložbe, kam bi jih usmerili?

Pri slednjem vprašanju je bilo možnih pet različnih odgovorov, ki predstavljajo ponudbo naložb tako na finančne oz. denarne kot kapitalske trge.

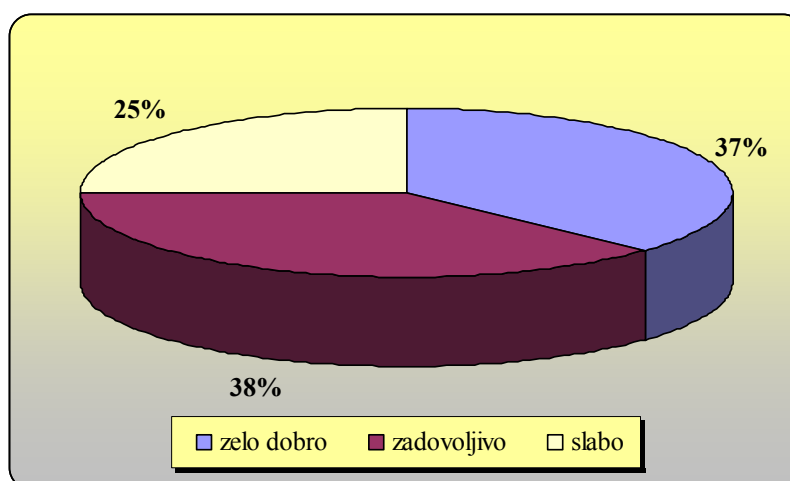

Graf 9: Kam bi usmerili svoje prihranke?

Vir: lastna raziskava

Največji delež vprašanih to je 31 anketiranih, bi svoje prihranke usmerili na banke, naslednjih 22 bi viške sredstev plasirali v nepremičnine, sledijo jim vrednostni papirji in vzajemni skladi za katere se je odločilo 14 vprašanih. Na predzadnjem mestu z 10 odgovori so naložbe v življenjsko zavarovanje, le 5 vseh anketiranih ne izkazuje zaupanja v ponujene naložbe in bi svoje prihranke pustili kar doma.

6. vprašanje: Kako dobro ste seznanjeni s ponudbo in oblikami varčevanja za fizične osebe, na poslovnih bankah?

Graf 10: Seznanjenost s ponudbo in oblikami varčevanja

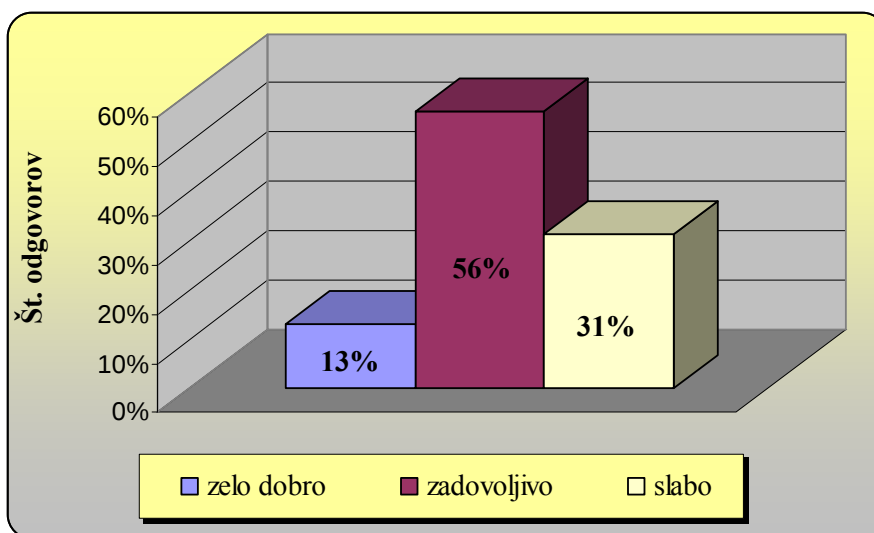
Vir: lastna raziskava

S šestim vprašanjem smo si želeli ustvariti predstavo, kako so anketirani sploh seznanjeni s ponudbo in možnimi oblikami varčevanja za fizične osebe, ki jih ponuja bančni sistem.

Največji odstotek vprašanih to je 38%, je svojo seznanjenost z navedeno ponudbo označilo kot zadovoljivo, samo odstotek manj anketiranih ponudbo pozna zelo dobro, ena četrtna vprašanih pa s ponudbami bank ni dobro seznanjena.

Zaključimo lahko, da kljub manjšim prihrankom v času gospodarske krize, anketirani spremljajo ponudbo in oblike možnega varčevanja pri finančnih institucijah, saj jih kar dve tretjini meni, da so z ponudbo zelo dobro oziroma zadovoljivo seznanjeni.

7. vprašanje: Kako vam je poznano varčevanje kot oblika življenjskega zavarovanja, ter trgovanje z vrednostnimi papirji?

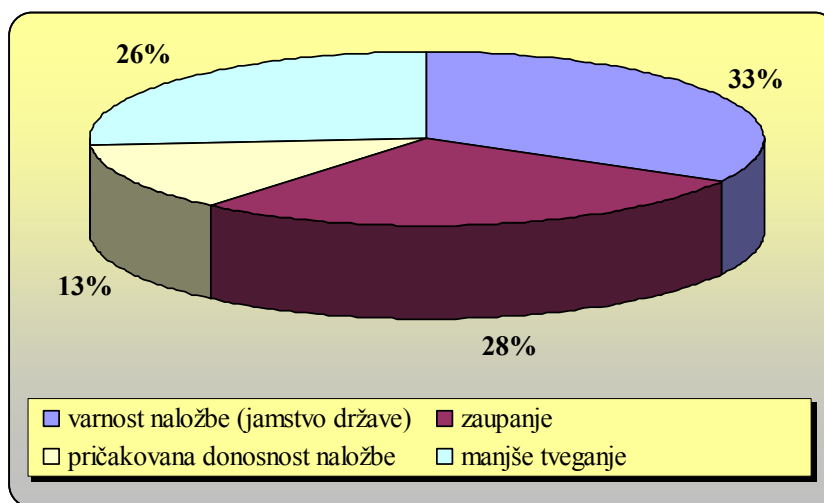

Graf 11: Poznavanje življenjskega zavarovanja in trgovanja z vrednostnimi papirji

Vir: lastna raziskava

Iz grafičnega prikaza prejetih odgovorov na sedmo vprašanje lahko ugotovimo, da je več kot polovica vprašanih zadovoljivo seznanjena z možnostmi in oblikami naložb v življenjsko zavarovanje in z naložbami v vrednostne papirje. Kar ena tretjina anketiranih pa teh oblik naložb ne pozna dobro, oziroma jih spozna slabo. Kot protiutež, pa 13% odstotkov vprašanih zelo dobro pozna možnosti življenjskega zavarovanja in trgovanja z vrednostnimi papirji.

8. vprašanje: Kateri od dejavnikov je imel večji vpliv na vaše odločitve o varčevanju, pred gospodarsko krizo?

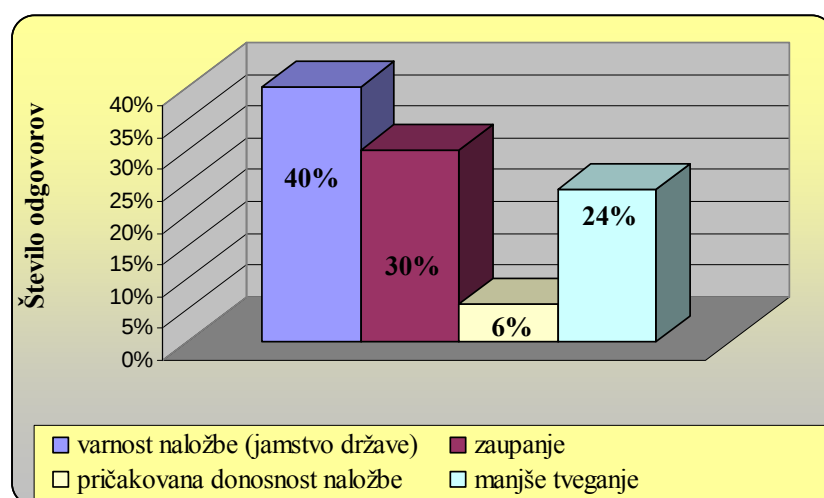

Graf 12: Vpliv na odločitve o varčevanju

Vir: lastna raziskava

Na zastavljeno vprašanje smo anketirancem ponudili štiri možne odgovore, največ 33% odstotkov vprašanih meni, da ima varnost naložbe največji vpliv na odločitve kam bodo usmerili svoje prihranke, na drugo mesto z 28% so uvrstili zaupanje do institucije v katero plasirajo svoja sredstva, 26% vprašanih se odloča za naložbo glede na prevzem tveganja, le 13% vprašanih je pri odločitvi najpomembnejša donosnost naložbe.

9. vprašanje: Kateri od dejavnikov ima večji vpliv na vaše odločitve o varčevanju, v času recesije?

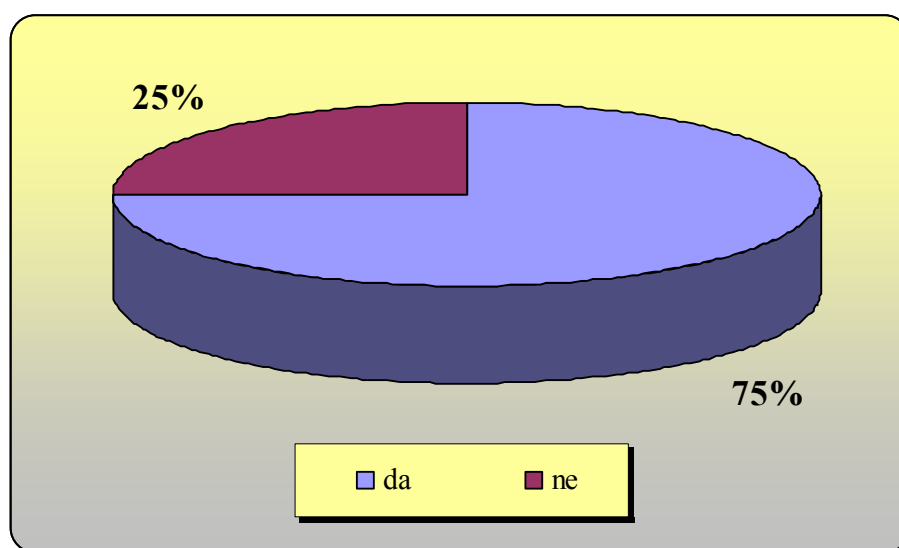

Graf 13: Dejavniki, ki vplivajo na odločitve o varčevanju v času recesije

Vir: lastna raziskava

Tudi pri devetem vprašanju je varnost naložbe, najpogostejši element pri odločitvi na kakšen način varčevati, saj smo za naveden dejavnik pri odločitvah prejeli 40 od 100 odgovorov anketirancev. Sledi zaupanje s 30 prejetimi odgovori, za 24 vprašanih je manjše tveganje bistveno pri odločitvi, glede na zaostrene finančne razmere v času gospodarske krize, pa je le 6 vprašanih odgovorilo, da je pričakovana donosnost naložbe najpomembnejša pri odločitvi katero vrsto naložbe bodo izbrali.

10. vprašanje: So vam poznane ponudbe in možne oblike zadolževanja fizičnih oseb?

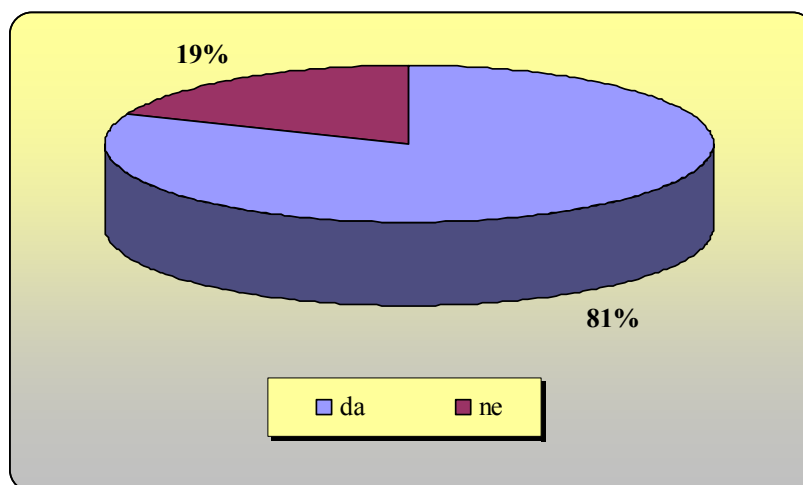
Graf 14: So vam poznane ponudbe in možne oblike zadolževanja fizičnih oseb?

Vir: lastna raziskava

Na deseto vprašanje je bilo možno odgovoriti nikalno ali pritrdilno. Povzamemo lahko, da je 75% vprašanih seznanjenih z možnimi oblikami in možnostmi zadolževanja fizičnih oseb, četrtna oziroma 25% pa z navedeno ponudbo ni seznanjena.

Po prejetih odgovorih lahko sklepamo, da je nastala finančna situacija anketirane privedla do situacije, ko z mesečnimi prejemki ne obvladujejo vseh stroškov, zato jih dve tretjini spremlja ponudbo in možnosti zadolževanja, ker želijo svoje mesečne obveznosti z najemom kredita prerazporediti na daljše časovno obdobje.

11. vprašanje: Po statističnih podatkih so krediti odobreni prebivalstvu v porastu, ali je po vašem mnenju to posledica finančne krize?

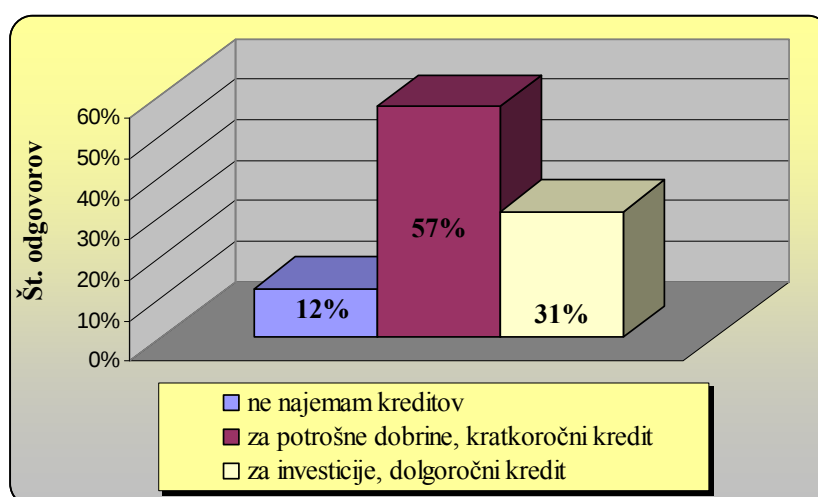

Graf 15: Ali je porast kreditov posledica finančne krize?

Vir: lastna raziskava

Vprašani so v 81 odstotkih potrdili, da je trenutna finančna kriza, vzrok porasta novo odobrenih kreditov prebivalstvu, le 19% anketiranih je mnenja, da na porast zadolženosti fizičnih oseb finančna kriza ne vpliva, kar po njihovem mnenju pomeni, da je razloge za porast najemanja kreditov prebivalstva potrebno iskati drugje.

12. vprašanje: Za katere namene in kakšno obdobje najemate posojila v času recesije?

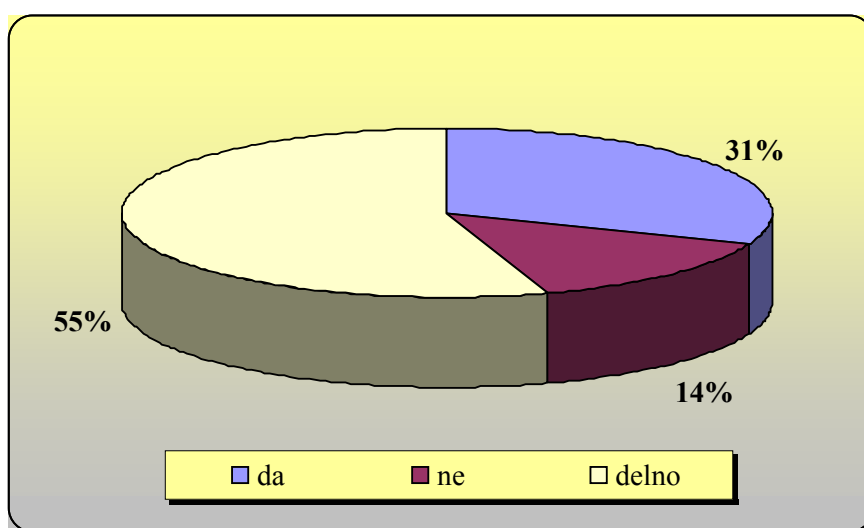

Graf 16: Za kakšen namen in ročnost se najemajo posojila

Vir: lastna raziskava

Odgovori na dvanajsto zastavljeno vprašanje kažejo, da se več kot polovica anketiranih kar 57% v času recesije odloča za najem kratkoročnih kreditov z namenom nakupa potrošnih dobrin, 31% vprašanih najema dolgoročne kredite, katerih sredstva so namenjena raznovrstnim investicijam. Možen odgovor, da ne najemajo kreditov, je bil med stotimi prejetimi anketami, izbran dvanajst krat. Če povzamemo je skupno 88% vprašanih zadolženih, oziroma imajo odobren kratkoročni ali dolgoročni kredit.

13. vprašanje: Ali vaši prejemki v času recesije, omogočajo obvladovanje najetega dolga?

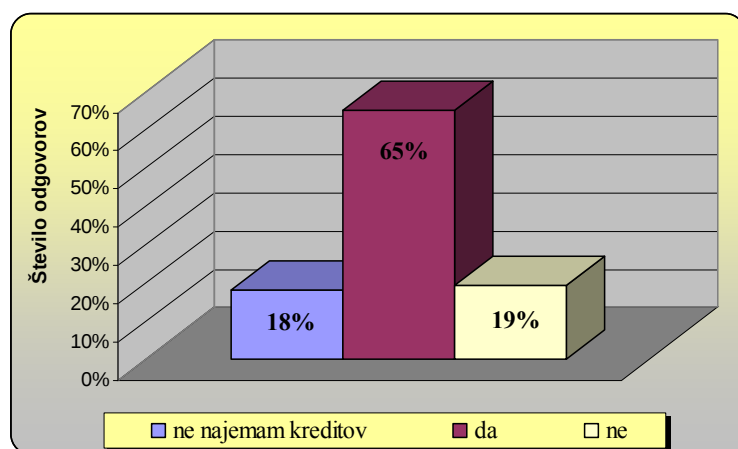

Graf 17: Ali redno odplačujete najeto posojilo?

Vir: lastna raziskava

Pri trinajstem vprašanju nas je zanimalo, ali anketirani glede na vpliv gospodarske krize, s svojimi prejemki obvladujejo najeti dolg, oziroma redno odplačujejo mesečne obveznosti po kreditnih pogodbah. Več kot polovici vprašanih to je 55%, v času recesije prejeti dohodki zadostujejo le za delno vračilo dolga, slaba tretjina jih je odgovorila pritrdilno, kar pomeni, da svoje obveznosti redno ter v pogodbeno dogovorjenih rokih poravnava, 14% anketiranim pa dohodki oz. prejemki v gospodarski krizi ne omogočajo plačila vseh obveznosti. Povzamemo lahko, da ima skupno kar 69% vprašanih, večje ali manjše težave z rednim odplačilom mesečnih obveznosti.

14. vprašanje: Ali so se v času recesije, pogoji za odobritev kreditov fizičnim osebam zaostрили, kar pomeni, da so krediti prebivalstvu težje dostopni?

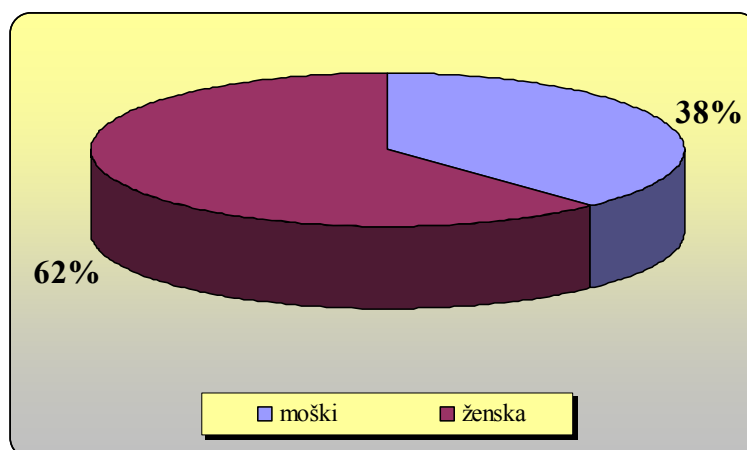

Graf 18: Ostrejši pogoji kreditiranja?

Vir: lastna raziskava

Po mnenju 65% vprašanih, je aktualna gospodarska kriza zaostрила pogoje najema kredita za fizične osebe, kar hkrati pomeni, da so krediti težje dostopni. Deleža anketiranih, ki so mnenja, da se pogoji najema kredita v recesiji niso zaostрили, ter tistih, ki kreditov sploh ne najemajo sta skoraj izenačena, ter skupaj predstavljata slabih 40% vprašanih.

15. vprašanje: Spol?

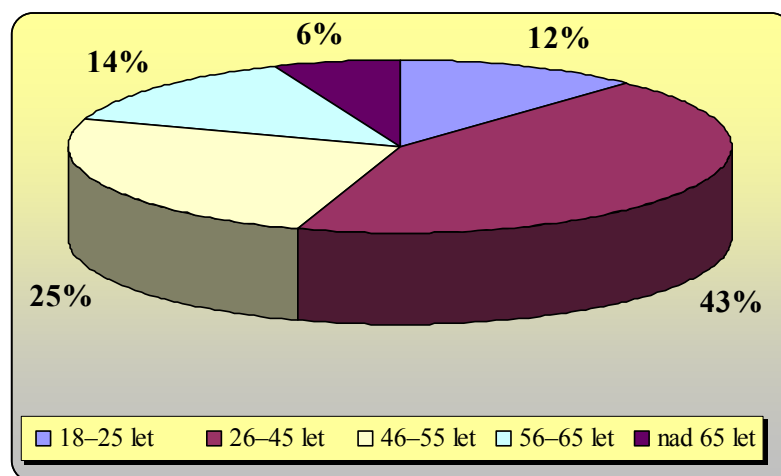

Graf 19: Spol anketirancev

Vir: lastna raziskava

Iz odgovorov prejetih na petnajsto vprašanje je razvidno, da je v anketi sodelovalo 62 žensk in 38 moških.

16. vprašanje: Vaša starost?

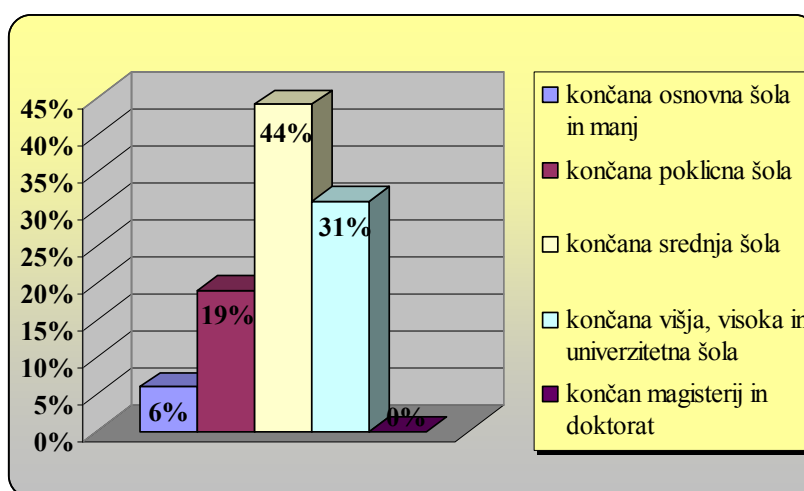

Graf 20: Starost anketirancev

Vir: lastna raziskava

V anketi je sodelovalo 100 anketirancev. Iz odgovorov na predzadnje vprašanje je razvidno, da je največ anketirancev bilo starih med 26 in 45 let, ter predstavlja 43 % vseh anketiranih, 25 % vprašanih je bilo starih med 46 in 55 let. Med 18 in 25 letom starosti je anketo izpolnilo 12% anketiranih, 14 vprašanih, ki je izpolnilo anketo je bilo starih med 56 in 65 let, samo 6 anketirancev je označilo starost nad 65 let.

17. vprašanje: Dokončana stopnja izobrazbe?

Graf 21: Izobrazba anketirancev

Vir: lastna raziskava

Glede na stopnjo dokončane izobrazbe je v anketi sodelovalo največ tistih, ki so končali srednjo šolo kar 44 %. Samo šest anketirancev je končalo osnovno šolo ali manj, poklicno šolo je dokončalo 19% vprašanih, 31% vprašanih je zaključilo višji ali visoki študij. V anketi ni sodeloval nihče z končanim magisterijem ali doktoratom.

6 ZAKLJUČNA MISEL IN KRITIČEN POGLED

Pojem KRIZA označuje stanje v gospodarstvu, ko se ugodne razmere za razvoj pričnejo hitro slabšati. Trenutna finančno gospodarska kriza, ki se je razvila iz nepremičninske krize v ZDA je zajela ves svet. Kriza ki je nastala, se ni omejila samo na finančni sektor, temveč je zajela tako gospodarski in realni sektor, ter posledično tudi prebivalstvo. Današnja aktualna gospodarska kriza, je po različnih svetovnih virih označena kot najtežja, po veliki depresiji v tridesetih letih prejšnjega stoletja.

V diplomskem delu, smo tako želeli raziskati vpliv trenutne gospodarske krize na varčevanje in zadolževanje fizičnih oseb, zato smo v uvedem delu predstavili možnosti investiranja, kakor tudi možnosti in pasti zadolževanja prebivalstva.

Povzamemo lahko, da finančni trgi s finančnimi institucijami predstavljajo mehanizem, ki omogoča prenos prihrankov od tistih ekonomskih subjektov ki varčujejo, na tiste ki investirajo in se zadolžujejo. Tako lahko varčevanje označimo kot odpoved tistemu delu dohodka, ki ni bil porabljen za potrošne dobrine, ter ga lahko poimenujemo prihranki. Le te lahko prebivalstvo nalaga v različne naložbe, ki so bolj ali manj tvegane, s čimer je povezana tudi donosnost naložbe, ki ji ohranja vrednost. Gospodarske krize so pokazale, da vedno ne velja pravilo plemenitenja oziroma ohranjanja vrednosti naložbe, ampak obstaja tudi tveganje, da naložba svojo nominalno vrednost lahko tudi izgubi. Zato je zelo pomembno, da je prebivalstvo seznanjeno z možnostmi in oblikami varčevanja, ter da svoje odločitve o višini in namenu naložbe pogojuje tudi z možnostjo potencialne izgube. Pri vsaki naložbi je tako potrebno pretehtati finančne cilje in oceniti primernost naložbe, ter se šele po tem odločiti v katero naložbeno skupino usmeriti svoje prihranke.

Tudi pri zadolževanju, še posebej v času gospodarske krize, ni odveč, če so potencialni kreditorejmalci dobro poučeni oz. seznanjeni z možnostmi, oblikami, načini ter tudi z negativnimi posledicami zadolževanja. Prebivalstvo kredite najema predvsem zaradi časovnega neskladja med trenutnimi potrebami in razpoložljivimi sredstvi, ki je v času krize toliko bolj očitno. S kreditom je povezano tudi tveganje, da kredit ne bo vrnjen v pogodbeno dogovorjenem roku. Kreditno tveganje lahko opredelimo kot tveganje, ki ga prevzame kreditodajalec, ter predstavlja možnost, da dolжник ob zapadlosti kredita, le tega ne bo zmožni poravnati, hkrati prevzame kreditno tveganje tudi kreditojemalec, saj z nerednim odplačilom dolga tvega unovčenje zavarovanja kredita. Določena reven dolga je za večino prebivalstva neizogibna, vendar prav zaradi slabšanja gospodarskega položaja obstaja možnost, da

posameznik ne bo zmožgal izpolniti obveznosti iz kreditnih razmerij, kar pomeni da lahko postane prezadolžen. O prezadolženosti govorimo, ko postane dolg kljub pričakovanemu dohodku prevelik za odplačilo, zato je potrebno posojilo najeti odgovorno, ter v okviru zmožnosti odplačila. Ker je prezadolženost prebivalstva v času gospodarske krize pogost pojav, jo je potrebno reševati sistemsko, saj prezadolženost ne vpliva samo na posameznika, temveč tudi na finančne inštitucije, državo, gospodarstvo, ter posredno na celotno družbo.

V diplomski nalogi smo z analizo potrdili osnovne trditve, da so prihranki fizičnih oseb v času gospodarske krize manjši, kar posledično pomeni manj sredstev namenjenih varčevanju, ter tudi manjša vlaganja v naložbe. Prihranki prebivalstva so za večino v recesiji manjši kar za 21% do 35%, spremenil se je tudi namen varčevanja. Glede na nižje mesečne prihodke, je v času gospodarske krize potrebno varčevati tudi in predvsem za potrošne dobrine, za varnost otrok in varno starost. Odločitev posameznika o obliki varčevanja temelji predvsem na zaupanju in varnosti naložbe, vse manj pomemben je donos. Prebivalstvo se odloča predvsem za varnejše naložbe z nizko stopnjo tveganja, ki jih ponujajo banke in druge finančne inštitucije, pri katerih do 31.12.2010 velja neomejeno jamstvo za prejete vloge.

Prav tako lahko potrdimo, da gospodarska kriza pospešuje povpraševanje po potrošniških kreditih, ki postajajo zaradi manjše kreditne sposobnosti vezani na daljšo odplačilno dobo. V času krize so se zaostрили tudi pogoji odobritve kredita posameznemu kreditojemalcu, vse več fizičnih oseb ne zmore obvladovati mesečnih obveznosti po najetih kreditih.

Zaključimo lahko, da je gospodarska kriza kljub zaostritvi pogojev kreditiranja pospešila zadolževanje prebivalstva, ki vodi v prezadolženost na eni strani, ter negativno vplivala na varčevanje in naložbe. Posamezniki pri odločitvah kam usmeriti svoje prihranke upoštevajo predvsem varnost in primernost naložb, ter finančne cilje, ki jih z naložbo želijo doseči.

Posameznik se vse bolj zaveda, da je prihodnost negotova, ter da je zanjo odgovoren vsak sam, zato je velikega pomena da si začrta cilje, ki jih v prihodnosti želi doseči, ter usmeri vse napore k njihovi uresničitvi.

7 VIRI IN LITERATURA

Literatura:

1. Balkovec, J.: *Skrb za osebno premoženje*, Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2000.
2. Banka Slovenije, *Bilten banke Slovenije*, januar, 2010.
3. Crnkovic, R.: *Gospodarske finance*, Ekonomsko – poslovna fakulteta, Maribor, 1992.
4. Curtin, R.: *Psychology and macroeconomics*, Univeristy Michigan, 2000.
5. DBS d.d.: *Navodila za ugotavljanje kreditne sposobnosti pri kreditih prebivalstvu*, Ljubljana, 2009.
6. Ferk, B.: *Zadolževanje in prezadolženost prebivalstva*, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, 2007.
7. Glogovšek, J.: *Denar, denarni sistemi z osnovami denarne teorije*, Ekonomsko – poslovna fakulteta, Maribor, 1996.
8. Haberler, G.: *Prosperity and depression*, Gerge Allen & Unwin, London, 2001.
9. Kleindienst, R.: *Razvoj trga kapitala v Sloveniji*, Časnik Finance, Ljubljana, 2001.
10. Lah, M.: *Temelji ekonomije*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2005.
11. Lubej, S.: *Urejene osebne finance za vsakogar*, Založba Kapital, Maribor, 2009.
12. Miš Svoljšak, I.: *Modro upravljam s svojim denarjem*, Desk, Izola, 2001.
13. Rant, V.: *Anatomija globalne finančne krize*, Časnik Finance, Ljubljana, 2008.
14. Štibilar, F.: *Svetovna kriza in Slovenci: Kako jo preživeti*, Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana, 2008.

Internetni viri:

15. <http://www.bsi.si/jamstvo-vlog.asp?MapaId=150>, z dne 30.11.2009.
16. http://kr-og.sta.si/category/javna_uprava/, z dne 01.12.2009.
17. <http://razgledi.net/2009/09/24/je-bilo-sedanjo-krizo-mogoce-napovedati/>, z dne 01.12.2009.
18. <http://www.pavliha.org/finance/nalozbe.htm>, z dne 01.12.2009.
19. <http://www.posojila.com/?module=91&id=18>, z dne 6.6.2010.